

KäTu2022

ABSTRAKTIT – ABSTRACTS

XIX Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi:

KÄÄNTÄJÄN KUVA

XIX Symposium on Translation and Interpreting Studies:

TRANSLATOR'S IMAGE

Meille kielikonelaisille ammattimainen kääntäminen merkitsee luotettavuutta ja tinkimätöntä laatua – samoja ominaisuuksia, joihin kielityökalumme perustuvat. MOT Kielipalvelu® tarjoaa monipuoliset ja jatkuvasti päivittyvät apuvälineet ammattikäyttöön.

MOT Kielipalvelu® -tilaus sisältää:

- laadukkaat MOT Sanakirjat® (46 kieltä)
- laajan valikoiman sanakirjoja kansainvälisiltä huippukustantamoilta
- upean suomen kielen sanakirjojen kokoelman
- tietoturvallisen MOT Kääntäjän®
- aina hyödyllisen MOT Kielentarkistimen®

Lue lisää: bit.ly/sisältömmme

Pyydä tarjous lähettämällä sähköpostia osoitteeseen myynti@kielikone.fi! SKTL:n jäsenille tarjoamme MOT Kielipalvelun® edulliseen jäsenhintaan 169 €/vuosi (+ alv 24 %).

[sanakirja-fi] MOT Sanakirjat

Kääntäjämestarit ry juontaa juurensa vuonna 2016 julkaistuun Kääntäjämestarin kirjaan, johon kokeneet kääntäjät ja tulkit halusivat vapaaehtois pohjalta koota alan hiljaista tietoa yksinyrittäjien ja muiden kollegojen iloksi ja avuksi. Kirjaprojektin laajennuttua toimintaan haluttiin saada virallisuutta ja jatkuvuutta, joten sitä hoitamaan perustettiin vuonna 2020 yhdistys. Kääntäjämestarit ry:n tarkoituksena on edistää kääntäjän ja tulkin ammattien arvostusta ja levittää tietoisuutta niistä esimerkiksi järjestämällä konferensseja ja koulutustilaisuuksia sekä julkaisemalla ja kehittämällä Kääntäjämestarin kirjaa. Verkossa julkaistun suomen- ja englanninkielisen kirjan ohella näkyvin toimintamuoto on Terässä-ammattipäivän järjestäminen, mutta myös muuta vaikuttamistyötä tehdään esimerkiksi konferensseissa ja vierailuluennoilla.

Kääntäjämestarit ry:n jäsenet ovat aktiivisia ja monipuolisia käännös- ja tulkkausalan ammattilaisia. Yhdistyksen hallitukseen kaudella 2021–22 kuuluvat Tiina Kinnunen (pj.), Anna Mäntynen (varapj.), Liisa Laakso-Tammisto (rahastonhoitaja), Mili Viita (sihteeri), Pia von Essen, Kirsi Vainionperä, Mirka Lahti ja Katariina Kallio, jotka kaikki ovat yhdistyksen perustajajäseniä.

Lingsoft®**Täyden palvelun kielitalo**

Käännökset, tekstitykset, puheentunnistus

Youpret

Youpret is an interpretation mediation service, which connects professional interpreters with customers requiring language help.

youpret.com

LUOLN

C O N S U L T I N G

maris

multilingual

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

MONETRA

TULKKIPALVELU

Sisällys – Contents

Plenaariesitelmät – Plenary presentations	1
Sektioesitelmät – Session presentations	3
Posterit – Poster presentations	45
Työpajat – Workshops	51

Plenaariesitelmät – Plenary presentations

Haidee Kotze
Utrecht University

Translators and translation in online social media: Construal and contestation

In recent years, the rapidly evolving multiplex intersections between translation and online (social) media have drawn increasing research attention (see Desjardins, 2022). In this talk, I focus on one dimension of this interface: the conceptual representation of *the translator*, and *translation*, in online social media. This involves both self-representation by translators, and the way in which others (i.e., non-translators) represent translators/translation. In both cases the representation forms part of the performance of online selfhood or identity – in the former case, by translators themselves, and in the latter, by others talking about some aspect of translation in performing their own online identities. This discursive identity construction is also, in both cases, interwoven with broader social and ideological discourses. This talk explores how concepts of translators/translation are enlisted in these processes.

I start by addressing a fundamental conceptual issue: the fact that online social media platforms are simultaneously a predefined digital and computational architecture, *and* a fluid discursive and performative space constructed by people. Gitelman (2008, p. 7) describes media as ‘socially realized structures of communication, where structures include both technological forms and their associated protocols, and where communication is a cultural practice, a ritualized collocation of different people on the same mental map, sharing or engaged with popular ontologies of representation’. In the context of the representation of translators/translation in online social media, the question that arises is how these computational, discursive and performative aspects interact in shaping the ‘visibility’ of translators/translation online. In short: What does the visibility of translators/translation *mean*, in the context of online social media?

Against this background, I discuss two case studies. The first focuses on Twitter, and surveys how translators/translation were conceptualised in Twitter debates during the media furore about Amanda Gorman’s European translators (see Kotze 2021). In the second case study, I discuss findings from the DIOPTRA-L project, which utilises user-generated content to model how readers on Goodreads construe translators/translation (see Kotze et al. 2021). I reflect on how these representations both shape and are shaped by the deeply entangled nexus of ‘(human) connectedness and (automated) connectivity’ (Van Dijk, 2013, p. 12) that constitutes online social media – and what the implications of these construals are for theorisation in translation studies.

References

- Desjardins, R. 2022. Translation and social media. In E. Bielsa (Ed.), *The Routledge handbook of translation and media* (pp. 415-431). Routledge.
- Gitelman, L. 2008. *Always already new: Media, history, and the data of culture*. MIT Press.
- Kotze, H. 2021. Translation is the canary in the coalmine: What the debate about Amanda Gorman’s translators is really about. *Medium*, 15 March. <https://haidee-kotze.medium.com/translation-is-the-canary-in-the-coalmine-c11c75a97660>
- Kotze, H., B. Janssen, C. Koolen, L. van der Plas & G.-W. van Egdom. 2021. Norms, affect and evaluation in the reception of literary translations in multilingual online reading communities: Deriving cognitive-evaluative templates from big data. *Translation, Cognition and Behavior* 4(2), 147-186.

Van Dijk, J. 2013. *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University Press.

Helka Riionheimo

Itä-Suomen yliopisto

Yle uudizet karjalakse – karjalankieliset uutiset syntyvät kääntämällä

Helmikuun 27. päivänä vuonna 2015 käynnistyivät Ylen karjalankieliset uutislähetykset eli Yle uudizet karjalakse. Uutisiin sisältyy viikoittainen uutiskatsaus radiossa ja valikoituja karjalankielisiä verkkouutisia. Kaikki uutiset syntyvät kääntämällä suomenkielisistä alkuperäisuutisista. Uutisia kääntää ja lukee livvinkarjalainen Natalia Giloeva (karjalaisittain Hiloin Natoi), joka on tunnettu karjalan kielen opettaja, tutkija ja kieliaktivisti. Seitsemän vuoden aikana hän on kehittänyt uutisten kääntämisen ammattimaiseksi prosessiksi ja luonut karjalan kielelle kokonaan uuden suomalaisten ajankohtaisuutisten tekstilajin.

Karjala on uhanalainen vähemmistökieli, ja siksi karjalaksi kääntäminen eroaa monella tavalla suurille kielille kääntämisestä (vähemmistökielten kääntämisestä ks. esim. Kolehmainen, Kuusi & Riionheimo 2017, Koskinen, Kuusi & Riionheimo 2017). Tämä näkyy selvimmin uutiskääntämisen vaatimassa jatkuvassa sanastotyössä, mutta vähemmistökielen erityistilanne leimaa uutiskääntämisen kaikkia vaiheita. Esitelmässäni kuvaan uutisten kääntämistä prosessina, joka ulottuu tekstien valinnasta radiouutisten lukemiseen ja kuulijapalautteeseen. Huomiota saavat myös läheisten sukukielten välisen kääntämisen erityispiireet ja vähemmistökielen kääntäjän viikoittainen sanastotyö. Ajallisesti esitelmä kattaa kaaren uutisten syntyajoista niiden vakiintumiseen, ja lisäksi käsitellään sitä, miten kriisiajat vaikuttavat karjalankielisiin uutiskäännöksiin. Samalla piirtyy näkyviin kuva kääntäjästä ja kieliaktivistin monista rooleista.

Lähteet

Kolehmainen, Leena – Kuusi, Päivi – Riionheimo Helka 2017: Introduction. Multiple Roles of Translation in the Context of Minority Languages and Revitalisation. – trans-kom. Journal of Translation and Technical Communication 10:2 s. 138–163.

Koskinen, Kaisa – Kuusi, Päivi – Riionheimo, Helka 2017: Kaikki on vinksin vonksin: käännösseminaari vähemmistökielen elvyttämisen tukena. – MikaEL vol. 10 s. 167–189.

Sektioesitelmät – Session presentations

Carmen Acosta Vicente

PhD researcher, Doctoral Programme in Language Studies at the University of Helsinki

Gendered Perceptions of the Interpreter

My session presentation will provide a qualitative review of the existing literature on gendered perceptions of the interpreter and how these interact with the interpreter's image. This presentation is based on the results drawn from the literature review carried out for my doctoral dissertation "The Interpreter's Gender Performance in Healthcare Interpreting – Evidence from English, Finnish and Spanish". I will first introduce my research project to provide some context to the information presented in the review. I will then go through basic background concepts for the issue of gender in interpreting – such as role, visibility and agency (Wadensjö, 1998; Angelelli, 2004) – and then move on to reviewing the existing literature dealing with the impact of gender on the interpreter's image. I will provide an analysis of the results and reflect on the implications of those findings and how they contribute to our understanding of the interpreter's image. Lastly, I will briefly reflect on how those findings contribute to my own research.

The sources for the materials reviewed are translation and interpreting journals (*Interpreting: international journal of research and practice in interpreting*, *The International Journal of Translation and Interpreting Research*, *Translation and Interpreting Studies*, *Target: International Journal of Translation Studies*, *The International Journal of Interpreter Education*, *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice* and *The Journal of Interpretation* vol. 19–29) and in *The Critical Link* conference proceedings (conferences 1–6). In addition, and due to the limited research that has been conducted on gender in interpreting so far, I review journal articles coming from other fields – such as healthcare and gender studies – that have also explored the issue of gender in interpreting.

References

- Angelelli, C. (2004) *Revisiting the interpreter's role: a study of conference, court, and medical interpreters in Canada, Mexico, and the United States*. Philadelphia: John Benjamins.
- Wadensjö, C. (1998) *Interpreting as Interaction*. Language in Social Life. New York: Addison Wesley Longman Ltd.

Hanna Aronen

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Konekääntimet ammattikielten opintojaksoilla ammattikorkeakoulussa

Sektioesitelmäni aiheena on konekäännösohjelmien käyttö apuvälineenä ammattienglannin opintojaksoilla ammattikorkeakoulussa. Tiedonhakutaidot ja kielellisten apuvälineiden hyödyntäminen kuuluvat asiantuntijan työelämävalmiuksiin (Alanen, Männikkö ja Valkama 2015), ja myös konekäännösohjelmat ovat osa tätä kokonaisuutta. Verkossa vapaasti saatavilla olevien konekäännösohjelmien näennäinen helppokäyttöisyys ja parantunut laatu ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että ammattikorkeakouluopiskelijat hyödyntävät ohjelmia kurssitehtävien suorittamisessa. Kansainvälisten tutkimusten perusteella opiskelijat käyttävät konekäännösohjelmia silloinkin, kun oppilaitos on kieltänyt niiden käytön, myös arvioitavissa tehtävissä. Lisäksi ohjelmia saatetaan käyttää pikemminkin vaadittavan tehtävän suorittamiseksi, eikä oppimisen apuvälineenä. (ks. esim. O'Neill 2019.)

Konekäännösohjelmien käyttöä ei ole tarkoituksenmukaista tai tehokasta kieltää, mutta opiskelijoilta ei myöskään voida olettaa sisäsyntyistä taitoa hahmottaa, milloin ja miten konekäännösohjelmia voi ja kannattaa hyödyntää kieliopinnoissa ja työelämässä. He tarvitsevat koulutusta konekäännöslukutaidon (machine translation literacy) kehittämiseen saadakseen haltuun konekääntämisen periaatteet ja pystyäkseen suhtautumaan siihen kriittisesti. (Bowker 2020.) Näin aihetta voidaan tehdä näkyväksi ammattikielten opintojaksoilla sen sijaan, että harkinta jätettäisiin yksin opiskelijalle. Asia liittyy myös laajemmin Bowkerin (2019) näkemykseen siitä, että käännösalan ammattilaisilla on sosiaalinen vastuu jakaa ei-ammattilaisille tietoa konekäännösohjelmien tarkoituksenmukaisesta käytöstä.

Esitelmässäni kerron pienimuotoisista käytännön kokeiluista (ks. Aronen 2021), joita olen toteuttanut ammattienglannin opintojaksoilla ammattikorkeakoulussa. Kokeilujen tarkoituksena on tarjota opiskelijoille lyhyt konekäännöslukutaidon koulutus aiheeseen johdattelevien kysymysten, keskustelujen sekä tehtävien muodossa. Kysymykset pohjautuvat Bowkerin (2020) työpajateemoihin ja niihin sisältyy esimerkiksi konekääntämisen tietosuojakysymyksiä ja opiskelueettisiä näkökulmia. Kerron esitelmässäni havainnoista, joita olen opiskelijoiden vastauksista ja pohdinnoista tehnyt. Havainnot voivat tarjota lisätietoa maallikkokäyttäjien konekäännöskäsityksistä sekä mahdollisesta lisäkoulutustarpeesta.

Lähteet

- Alanen, K., Männikkö, T. & Valkama, T. (2015). Kielelliset apuvälineet asiantuntijan kirjallisen viestinnän opetuksessa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 6(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2015/kiellelliset-apuvälineet-asiantuntijan-kirjallisen-viestinnän-opetuksessa>
- Aronen, H. (2021). Konekäännösten käyttö kieltenopetuksessa edellyttää avointa keskustelua ja koulutusta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2021/konekaannosten-kaytto-kieltenopetuksessa-edellyttaa-avointa-keskustelua-ja-koulutusta>
- Bowker, L. (2019). Machine translation literacy as a social responsibility. *Proceedings of the First International Conference on Language Technologies for All*, 104–107. Saatavilla: <https://lt4all.elra.info/proceedings/lt4all2019/pdf/2019.lt4all-1.27.pdf>
- Bowker, L. (2020). Machine translation literacy instruction for international business students and business English instructors. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 25:1–2, 25–43. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/343410145_Machine_translation_literacy_instruction_for_international_business_students_and_business_english_instructors

Sektioesitelmät – Session presentations

O'Neill, E. M. (2019). Online translator, dictionary, and search engine use among L2 students. *CALL-EJ: Computer-Assisted Language Learning Electronic Journal*, 20(1), 154–177.

Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/331132546_Online_Translator_Dictionary_and_Search_Engine_Use_Among_L2_Students

Magdalena Bartłomiejczyk
University of Silesia in Katowice

Are you laughing with me or at me? Parliamentary interpreting and humour

Research on translating humour has been flourishing for more than two decades, but the immense popularity of the topic has clearly not extended to interpreting studies (cf. Espinoza-Saavedra 2018). I would like to address this research gap as a part of a larger project aimed to explore the frontiers of translatability in simultaneous interpreting on the basis of a small bilingual parallel corpus of plenary contributions by one Member of the European Parliament, Janusz Korwin-Mikke, who is particularly challenging to interpret. The corpus, compiled by the author, includes 191 speeches, i.e., all Korwin-Mikke delivered when he served as MEP (2014-2018). The source texts comprise over 21 000 words; 135 were originally delivered in Polish, and 56 in English. As it is often the case in political discourse, this speaker uses humour primarily in its anti-social/exclusive function to ridicule and discredit political opponents and their ideas (see, e.g., Tsakona and Popa 2011).

The original speeches were analysed bottom-up to identify the humour resources favoured by the speaker. The most frequent ones were irony, *ad hominem* arguments with an element of ridicule, absurdity and shifts in register. Subsequently, a pragmatically oriented comparative analysis was conducted to assess whether and how individual instances of humour were transferred by the interpreter. Additionally, possible side effects such as shifts accompanying transferred humour and message incoherence resulting from humour loss were considered.

Each of the four distinct humour devices seems to pose somewhat different challenges to the interpreter, which I would like to discuss on the basis of examples from the corpus. The most interesting findings, in my view, refer to irony. The irony seems the easiest type of humour to interpret, as it is hardly ever lost in the corpus under analysis – on the contrary, it is sometimes boosted or even added by the interpreter, perhaps as an attempt to compensate for the loss of other types of humour present in the same speech. Notably, the corpus provides evidence for two distinct forms of added irony. In simple terms, the interpreter may join the speaker in laughing at his opponents and their political stances, or make fun of the speaker – hence the question posed in the title of this paper. Naturally, the latter option raises important questions concerning the interpreter's loyalty to the speaker, which some prescriptive metatexts perceive as the paramount norm in conference interpreting – see Pradas Macías and Zwischenberger (2022, 252–253). I would also like to consider the consequences such a distancing strategy may bear for the interpreter's image.

References

- Espinoza-Saavedra, María-José. 2018. "The Chimera of Interpreting Humor in Simultaneous Conference Interpreting: Improbable, Unnecessary or a Methodological Gap?" *RISU* 1(2): 103–111.
- Pradas Macías, E. Macarena, and Cornelia Zwischenberger. 2022. "Quality and Norms in Conference Interpreting". In *The Routledge Handbook of Conference Interpreting*, edited by Michaela Albl-Mikasa and Elisabet Tiselius, 243–257. Abingdon: Routledge.
- Tsakona, Villy, and Diana Elena Popa. 2011. "Humour in Politics and the Politics of Humour." In *Studies in Political Humour: In Between Political Critique and Public Entertainment*, edited by Villy Tsakona, and Diana Elena Popa, 1–30. Amsterdam: John Benjamins.

Tommi Dunderlin

Helsingin yliopisto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Teatterikäytäjä katveessa. Liina Kajavan suomentajaprofiili arkistoaineiston valossa

Sektioesitelmäni tarkastelee 1800- ja 1900-lukujen taitteessa aktiivisena näytelmäkääntäjänä toimineen Liina Kajavan (1871–1938) työtä ja elämää. Kajava syntyi Karjalankankaalla, muutti myöhemmin miehensä Victor Söderströmin (1859–1916) mukana länsirannikolle Kaskisiin ja palasi synnyinseudullensa elämänsä ehtoopäivillä. Kajavan suomentajaprofiili avaa kiinnostavia kysymyksiä näytelmäsuomennosten vähän tunnettuun historiaan, painamattomien käännösten merkitykseen tutkimuslähteinä sekä toimii esimerkkinä näytelmiä suomentaneista naisista, jotka ovat olleet omana aikanaan aktiivisia mutta myöhemmin jääneet katveeseen suomentamisen, kirjallisuuden ja teatterin historiallisessa tutkimuksessa.

Kajavan käännöstuotantoon kuuluu ainakin 19 näytelmää, joihin lukeutuu esimerkiksi Henrik Ibsenin, August Strindbergin ja Gustaf von Numersin draamaa. Muun muassa Maaseututeatterissa vaikuttaneen toimijan käännöksiä esitettiin kiertueilla ympäri Suomea. Lisäksi hän näytteli, lausui runoja ja esitti puheita erilaisissa kulttuuritapahtumissa Viipurissa ja muualla. Laajasta ja moniroomisesta työstään huolimatta Kajavaa ei yleensä mainita käännös- tai teatterihistorioissa (ks. esim. Riikonen ym. 2007). Kajavan kohtaloksi on koitunut julkaisemattomuuden kirous: yhtäkään hänen käännöksistään ei ole julkaistu painettuna kirjana. Esitelmäni valottaa teatterisuomennosten tilapäistä ja käyttötavaranomaista luonnetta suomenkielisen teatterin kriittisinä alkuvuosina. Tieto käännöksistä ja kääntäjistä onkin välillä vain arkistoidun teatteritekstin tai lehtimaininnan varassa. Lisähaastetta tuo arkistojen metatietojen puutteellisuus (Dunderlin 2021).

Esitelmäni rakentaa bibliografista ja biografista kuvaa Kajavasta erilaisten arkistolöydösten pohjalta. Näihin kuuluvat muun muassa teattereiden arkistoista paikannetut käsikirjoitukset, Kansalliskirjaston digitaalisen sanomalehtiaineiston mahdollistama kuva Kajavan elämänvaiheista sekä kotiseutumuseoiden ja seurakuntien arkistojen täydentävät tiedot. Kirjallisuuden kääntäjätutkimuksen (Kaindl et al. 2021; Rajewska 2020) ja käännöshistoriassa hyödynnettävän arkistotutkimuksen (Paloposki 2014) hengessä tehtävä tutkimus piirtää suomentajan ääriiviivat ensimmäistä kertaa näkyville. Näin se pyrkii täydentämään näytelmäsuomentamisen historiaa. Tutkimus on toteutettu osana Koneen Säätiön rahoittamaa *Kääntämisen jäljet arkistoissa* -hanketta Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa.

Lähteet

Dunderlin, Tommi 2021. "Kääntämisen jäljet arkistoluetteloissa". *Vähäisiä lisiä*. Saatavilla:

<http://neba.finlit.fi/blogi/kaantajien-jaljet-arkistoluetteloissa/>

Kaindl, Klaus, Waltaud Kolb & Daniela Schlager (toim.) 2021. *Literary Translator Studies*. John Benjamins.

Paloposki, Outi 2014. "Arki löytyy arkistosta: arkistot ja niiden käyttö käännöstutkimuksessa". *MikaEL. Kääntämisen ja tulkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 8. 119–130.

Rajewska, Ewa 2020. "Polish women translators: a herstory". *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*, eds. Luise von Flotow & Hala Kamal. Routledge. 107–116.

Riikonen, H. K. (päätoim.) 2007. *Suomennoskirjallisuuden historia 1–2*. Toim. H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki. SKS.

Svitlana Firsova

The University of Eastern Finland

Translator training and translation market demands in Finland since 2009

The presentation describes my PhD research project started in autumn 2021. In my research, I plan to examine and identify changes in translator training in Finland made in the past twelve years, since the launch of the European Master's in Translation (EMT) network in 2009 (EMT expert group, 2009), and discover how these changes meet current and future demands of the translation market.

A preliminary literature review indicates that there is a lack of studies on the changes in the Finnish system of translator training, the translation market, and the correspondences between translator training and translation market in Finland. Although there have been some studies on clients' expectations, they were conducted concerning the quality and norms of translated texts and limited by a small target group and/or specific language pairs (Havumetsä, 2012; Eskelinen, 2019; Skachkova, 2013). Thus, the current research seeks to fill in this research gap and critically reflect on the current situation and future of translator training and translation market in Finland.

There are three major research questions I will focus on:

- 1) What kind of changes have been made in translator training in Finland since 2009?
- 2) What competences do employers, academia, and translators consider to be important for the Finnish translation market?
- 3) How do the changes in translator training in Finland meet current and future translation market demands?

To obtain necessary, informative, and comprehensive data for the research, a mixed methods approach will be used based on qualitative and quantitative data. These data will be collected via online questionnaires, semi-structured interviews, and a database of job advertisements. The target population will represent a varied group consisting of the academia (50 translation teachers in MA programmes in Finland), the students (ca.160 people from MA translation courses), the profession (ca. 200), and the industry (top 50 Finnish LSPs). The methods of data analysis will include content analysis and statistical methods.

It should be noted that to gather and analyse such amount of data will take a lot of time, strength, and knowledge. At the end of my presentation, I will discuss the challenges of the project, such as combining different types of data and analysis data.

References

- EMT expert group (2009) 'Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication', *Emt 2009*, (April 2007), p. 7. Available at:
http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
- Eskelinen, J. (2019) 'Habitus of the Future Translator – A T-shaped Expert', *Cultuss: the Intercultural Journal of Mediation and Communication*, 12(June), pp. 74–87. Available at: www.cultusjournal.com 73.
- Havumetsä, N. (2012) *The Client factor: A study of clients' expectations regarding non-literary translators and the quality of non-literary translations*. Helsinki: Unigrafia.
- Skachkova, I. (2013) *Переводчики и их клиенты о русском социальном переводе в Финляндии*. Tampereen yliopisto.

Ewa Gumul

University of Silesia in Katowice, Poland

To repair or not to repair?

Trainees' perception of overt and covert self-repairs in simultaneous interpreting

Self-repairs are an integral part of simultaneous interpreting, in which the first version is at the same time the final product. The editing and error correction processes are, to a large extent, conspicuous to the receivers as both the reparandum and the reparatum are prominently audible in the product of interpreting. Therefore, the interpreter has to weigh the benefits and costs of his/her self-repairs. Repairs prevent ambiguity and misunderstandings. However, they also signal impaired fluency and lower the quality as perceived by the audience. The additional cost is the increase of the interpreter's cognitive load (Van Besien & Meuleman 2004, Petite 2005, Magnifico & Defrancq 2019). Thus, the interpreter is often torn between enhancing the relevance of the message and preserving his/her professional image in the eyes of the receivers.

This paper addresses the issue of self-repair in simultaneous interpreting of trainees. The main aim is to investigate their perception of self-repair and the reasons behind their self-repairing behaviour. I will analyse both the situations in which they engage in a self-repair and when they decide to abandon it. Following Levelt (1983), the analysis will focus on overt repairs (post- and mid-articulatory overtly produced corrections) and covert repairs (pre-articulatory ones produced before the utterance stage). In order to be able to trace these types of repairs, I will rely on participants' self-reports in the form of retrospective verbal protocols. The corpus of the study consists of 5,005 retrospective comments and the interpreting outputs of 120 advanced trainee interpreters from three Polish universities: The University of Silesia in Katowice, The University of Gdańsk, and The University College of Social Sciences in Częstochowa. The analysis of the material is process- and product-oriented. It involves identifying self-repairs in the interpreting product and identifying verbal protocols reporting self-repairing behaviour.

References

- Levelt, Willem J. M. 1983. Monitoring and Self-Repair in Speech. *Cognition* 14 (1): 41–104.
- Magnifico, Cédric, and Bart Defrancq. 2019. Self-repair as a norm-related strategy in simultaneous interpreting and its implications for gendered approaches to interpreting. *Target* 31 (3): 352–377.
- Petite, Christelle. 2005. Evidence of Repair Mechanisms in Simultaneous Interpreting. A Corpus-Based Analysis. *Interpreting* 7 (1): 27–49
- Van Besien, Fred, and Chris Meuleman. 2004. Dealing with Speakers' Errors and Speakers' Repairs in Simultaneous Interpretation. *The Translator* 10 (1): 59–81.

Riku Haapaniemi
Tampereen yliopisto

**Kääntäjä organisaation osana: materiaallinen näkökulma
kääntämisen työprosesseihin ja käännöksen käyttökohteisiin**

Toimiessaan osana laajempaa organisaatiota kääntäjän täytyy olla tietoinen paitsi käännöksen lopullisesta käyttötarkoituksesta ja kohdeyleisöstä, myös monista muista käännökseen vaikuttavista reunaehdoista, kuten organisaation sisäisistä lainalaisuuksista ja kääntäjän omien työprosessien vaikutuksista. Materiaalisuuden käsite ja sen pohjalta rakennettu käännösprosessimalli (Haapaniemi, tulossa) mahdollistavat näiden reunaehtojen erittelyn. Kääntäminen nähdään epäsymmetrisenä prosessina, jossa materiaallisen lähtötekstin pohjalta tuotetaan semioottisista merkeistä koostuvaa käännösisältöä osaksi tietyssä kontekstissa sijaitsevaa uutta materiaalista tekstiä. Tekstin merkitys puolestaan on kognitiivinen konstruktio, jonka kommunikaatiotilanteen osapuolet rakentavat perustuen kokemukseensa materiaalisesta ympäristöstään. Materiaalisella lähestymistavalla on siis yhtymäkohtia sekä kognitiiviseen kääntämisen tutkimukseen (esim. Risku & Rogl 2021) että funktionaalsiin käännösteorioihin (esim. Reiß & Vermeer 2013).

Materiaalisen käännösprosessimallin avulla kääntäjän tuottamaa merkkikompleksia voidaan tarkastella suhteessa prosessimallin kolmeen muuhun osa-alueeseen: lopullista käännöstuotetta edeltäneeseen *prosessiin* sekä käännöstä ympäröiviin *kotekstiin* ja *kontekstiin*, eli merkkikompleksia ympäröivään materiaalliseen tekstiin ja tekstiä ympäröivään vastaanottoympäristöön. Organisaation näkökulmasta nämä ilmenevät erilaisina tarpeina: yksittäisen käännöksen tulee vastata tekstin ulkopuoliseen viestinnälliseen tarpeeseen (konteksti), mutta myös tukea muita käännöksen julkaisuun liittyviä työprosesseja (koteksti) sekä muita samanaikaisia ja tulevia käännösprosesseja (prosessi). Samat tarpeet koskevat itse käännösten lisäksi myös käännösten tuotantoprosessin suunnittelua. Erittelemällä konteksti-, koteksti- ja prosessilähtöiset funktionaalisuudet toisistaan materiaallinen lähestymistapa antaa monipuolisen kuvan organisatorisen käännöstoiminnan eri lainalaisuuksista ja auttaa tiedostamaan erilaisia käännökseen ja käännösprosessiin vaikuttavia käyttötarpeita ja -kohteita.

Lähteet

- Haapaniemi, Riku. "Translation as meaning-construction under cotextual and contextual constraints. A model for a material approach to translation." Tulossa.
- Reiß, Katharina & Vermeer, Hans 2013. *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained*. Käännös Christiane Nord. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Risku, Hanna & Rogl, Regina 2021. "Translation and situated, embodied, distributed, embedded and extended cognition." Teoksessa *The Routledge Handbook of Translation and Cognition*: 478–499. Toim. Alves, Fabio & Jakobsen, Arnt Lykke. Abingdon: Routledge.

Katariina Harjunpää

Tampereen yliopisto

Joonas Råman

Oulun yliopisto

Lajin harrastaja tulkkina aikidoharjoituksissa

Ammatin ohella tulkkausta tarkastellaan yhä enemmän myös ei-ammattimaisena toimintana (Kolehmainen, Koskinen & Riionheimo 2015). Molempien tulkkauskontekstien tutkimuksessa on viime aikoina voimistunut vuorovaikutuksen multimodaalinen analyysi. Tästä näkökulmasta on osoitettu muun muassa katseiden suuntaamisen ja esineiden käsittelyn merkitys keinoina säädellä osallistumista. Katseiden ja muiden resurssien avulla neuvotellaan mm. vastaanottajuudesta, vuorottelusta ja tulkattavien puhekokonaisuuksien rajoista (esim. Davitti & Pasquandrea 2017, Vranjes 2018). Kehollisuuden ilmentymät voivat vaihdella kontekstista toiseen. Esimerkiksi etätulkkaukseen (mm. Licoppe & Veyrier 2017) ja viittomakielten tulkkaukseen (mm. Laine, tekeillä) sisältyy erityisiä olosuhteita ja rajoitteita kehollisten resurssien käytölle.

Tässä sektioesitelmässä lähestymme kehollisuutta tulkkauksessa uudenaikaisessa kontekstissa: tarkastelemme multimodaalisen keskusteluanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan menetelmillä urheiluharrastajan toimintaa fyysisten harjoitusten ei-ammattimaisena tulkkina. Aineistona on videotallenteita aikidoharjoituksista, joissa suomenkielinen aikidoharrastaja ja ranskankielinen ohjaaja käyttävät espanjaa yhteisenä kielenään, josta tulkataan suomeen. Harrastaja tulkkaa ohjaajan multimodaalisesti tuottamia liikesarjojen ohjeistuksia ryhmälle ja tekee sen jälkeen harjoitukset ryhmän mukana. Esittelemme alustavia havaintoja tulkatun vuorovaikutuksen piirteistä, jotka nousevat esiin, kun tulkkauksen kohteena on keskeisesti kehollinen toiminta ja tulkilla on kaksoisrooli lajin harrastajana ja ei-ammattimaisena tulkkina. Tutkimuksessa osoitamme, miten ilmenevät

- tulkin kaksoisrooli harjoitusten osallistujana ja tulkkina (esim. tämän liikkueissa ryhmästä ”tulkin paikalle” ja takaisin)
- kehollisten ja kielellisten resurssien suhde tulkin ja tulkattavan toiminnassa
- kehollisen ohjeistuksen ja siihen liittyvän tulkkeen ajallisen ja visuaalisen kytköksen katkos ja sen kompensointi tulkin puheessa.

Aineiston tarkastelun avulla voidaan syventää kuvaa ei-ammattimaisen tulkin muuntuvasta roolista, tulkkina toimivan henkilön ammattimaisuudesta vs. muusta asiantuntijuudesta, tulkkauksen kehollisesta ja ajallisesta koordinoinnista ja deiktisten kielenainesten tulkkauksesta.

Lähteet

- Davitti, Elena & Pasquandrea, Sergio 2017: Embodied participation: What multimodal analysis can tell us about interpreter-mediated encounters in pedagogical settings. *Journal of Pragmatics* 107, pp. 105-128
- Laine, Minttu (tekeillä): Katse viittomakielellä tulkatuissa tilanteissa
- Kolehmainen, L., Koskinen, K., & Riionheimo, H. 2015: Arjen näkymätön kääntäminen. Translatorisen toiminnan jatkumot. *Virittäjä*, 119(3). <https://journal.fi/virittaja/article/view/48307>
- Licoppe, Christian & Veyrier, Clair-Antoine 2017: How to show an interpreter on screen? The normative organization of visual ecologies in multilingual courtrooms with video links. *Journal of Pragmatics* 107: 47–164. 10.1016/j.pragma.2016.09.012
- Vranjes, Jelena 2018: On the role of gaze in the organization of turn-taking and sequence organization in interpreter-mediated dialogue. *Language and Dialogue* 8(3), 439–467. 10.1075/ld.00025.vra

Ritva Hartama-Heinonen

Helsingin yliopisto

MikaELin kääntäjäkuva

Sektioesitelmässäni aineistona on Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n kustantama *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu*, joka on ilmestynyt vuodesta 2007 ja josta keväällä 2022 on tulossa jo volyyymi 15. Määrä on kuitenkin vaatimaton, jos sitä verrataan esimerkiksi *Virittäjään*, jonka 125. vuosikerta ilmestyi vuonna 2021; huomioon on tietysti otettava myös tieteenalojen ikäero. Ensimmäisissä 14 volyymissä on yhtä monta esipuhetta ja viisi plenaariabstraktia sekä keskeisenä sisältönä yhteensä 165 artikkelia, siis paljon analysoitavaa sille, joka haluaa tarkastella, mitä maamme ainoassa käännös- ja tulkkaustieteelliseen tutkimukseen keskittyvässä julkaisussa on vuosien kuluessa käsitelty.

Olen tutkinut *MikaELia* aiemmin Marja Kivilehdon kanssa. Tuolloin aineistonamme (Hartama-Heinonen & Kivilehto 2020) olivat *MikaELin* ohella *AFinLAN vuosikirja* ja *VAKKI-julkaisut / VAKKI Publications* ja kohteena nordististen näkökulmien näkyvyys (ja tuloksena itse asiassa niiden näkymättömyys). Rajatun näkökulmamme lisäksi teimme joitakin yleisiä huomioita. *MikaELin* artikkelien osalta yksi niistä osoitti ”vähittäistä siirtymää pois produkti- ja prosessikeskeisyydestä kohti muiden vaikuttavien tekijöiden, kuten toimijoiden ja kontekstien, tutkimusta” (mas. 21).

Jatkan esityksessäni *MikaEL*-tutkimustamme ja keskityn toimijoista yhteen ryhmään, kääntäjiin. Tarkastelen ilmestyneitä volyymeja analysoidakseni, mikä kääntäjissä on tutkijoita kiinnostanut eli millainen kääntäjäkuva *MikaELista* välittyy. Andrew Chestermanin (2009: 13–14) mukaan kaikki ihmiskäännöksiä koskeva tutkimus olettaa vähintäänkin implisiittisesti kääntäjien olemassaolon ja on siksi tavallaan kääntäjätutkimusta (*Translator Studies*), vaikka kääntäjät eivät olisikaan varsinaisena kohteena. Tämän näkemyksen voisi kääntää päinvastaiseksikin: kaikki kääntäjiä koskeva tutkimus on käännöksiä koskevaa, koska kääntäjä on kääntäjä käännöstensä vuoksi ja käännökset ja kääntäminen siis aina implisiittisesti läsnä. En lähde liikkeelle tällaisesta laajasta tulkinnasta, vaan esittelen alustavia tuloksia siitä, miltä suunnilta kääntäjiä ja kääntäjiyyttä on *MikaELissa* lähestytty ja millainen *kääntäjäkuva* tutkimieni artikkelien lähiluvusta heijastuu. Samalla saattaa saada selvitystä myös se, millainen on *MikaELista* välittyvä *kääntäjätutkimuskuva*.

Lähteet

- Chesterman, Andrew 2009. The Name and Nature of Translator Studies. *Hermes. Journal of Language and Communication Studies* no 42, s. 13–22.
- Hartama-Heinonen, Ritva & Kivilehto, Marja 2020. Tilaa kaikille – Rum för alla? Nordistiset näkökulmat ja käännöstiede. Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Minna Kujamäki (toim.), *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 13, s. 9–24.
- MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu – Nätpublikation för Symposiet om forskning i översättning och tolkning KäTu – Electronic Journal of the KäTu Symposium on Translation and Interpreting Studies* (2007–). Saatavissa osoitteesta: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkajulkaisu/>.

Nina Havumetsä
Itä-Suomen yliopisto

Venäläisiä lainasanoja suomalaisessa journalismissa

Esitelmässä tarkastellaan journalismissa esiintyviä lainoja (sitaattilainoja, käännöslainoja sekä niiden ja selitysten yhdistelmiä). Esitelmä perustuu tekeillä olevaan tutkimukseen, jonka aineiston muodostavat Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Kauppalehden ja Ylen arkistosta poimitut, Venäjän politiikkaan, kulttuuriin, urheiluun, talouteen ja yhteiskuntaan keskittyvät artikkelit. Aineistosta kartoitetaan venäjäpohjaiset lainat. Mediat on valittu sillä perusteella, että niillä on kirjeenvaihtaja tai avustaja Venäjällä.

Lainoja tarkastellaan paitsi käännöskeinona myös seurauksena kielikontaktista, jossa journalisti kääntää käsitteitä L2:sta L1:een. Journalisti on samalla sekä henkilö, jossa kielikontakti tapahtuu, että välittäjä, joka siirtää kontaktin tuloksen lukijoille. Käännös saattaa jäädä vain hetkelliseen käyttöön tai alkaa juurtua kohdekieleen (Paulasto ym. 2014). Leksikaalinen lainaaminen on kielikontaktin muoto, jossa lainasanan käyttö ei johdu lainanottajakielen puhujan puutteellisesta kohdekielen osaamisesta, vaan sen syynä on esimerkiksi jokin tilanteeseen tai sosiaalisiin tekijöihin liittyvä seikka (Thomason 2001). Käännöstutkimuksessa taas lainasanoista puhutaan tyypillisesti lähtökulttuuriin tiiviisti kuuluvien käsitteiden yhtenä käännöskeinona. Lainasanojen käyttö on liitetty kulttuurien ja kielten välisiin arvovaltasuhteisiin ja eri tavoin motivoituihin pyrkimyksiin korostaa vierautta (Probirskaja 2009). Mahdollisina syinä on esitetty lisäksi kääntämisprosessiin liittyviä tekijöitä, kuten kohdekielisen vastineen muotoilun vaikeutta (Kudashev 2017).

Esitelmässä selvitetään lainasanojen käytön esiintyvyyttä, aihepiiriä ja tyyppiä sekä suhteutetaan havainnot yhteiskunnalliseen kontekstiin. Kartoituksen tarkoitus on valottaa journalistiseen kääntämiseen liittyvää yksittäisten lähtökulttuuriin liittyvien termien ja käsitteiden kääntämiskäytäntöä sekä journalismia mahdollisena lainasanojen lähteenä kohdekulttuurissa.

Lähteet

- Kudashev, I. 2017. Challenges of Measuring Domestication and Foreignization in Translations. *MikaEL* 10, 63–72.
- Paulasto, H., Kolehmainen, L., Kumpulainen, M., Meriläinen, L. & Riionheimo, H. 2014. Interferenssi – termi tutkimussuuntausten törmäyksessä. *Virittäjä*, 118(3), 408–434. <https://journal.fi/virittaja/article/view/9177>
- Probirskaja, S. 2009. *Rajankäyntiä: Suomen ja Venäjän kahdenväliset valtiosopimukset käännöstieteellisen avainsana-analyysin valossa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Thomason, S. G. 2001. *Language Contact An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Minna Hjort
Turun yliopisto

Tiimipelaaja, joka bongaa pienimmätkin kirjoitusvirheet!
– Suomalaisen kääntäjän kuva työpaikkailmoitusten perusteella

Tarkastelen sektioesitelmässäni sitä, millaista koulutusta, kokemusta ja muuta osaamista ja millaisia luonteenpiirteitä suomalaiselta työsuhteiselta kääntäjältä edellytetään työpaikkailmoitusten perusteella. Erityishuomiota kiinnitän tutkinnon suorittamisen ja tutkintotyyppien merkitykseen sekä käännösteknologiaosaamistoiveisiin. Lisäksi minua kiinnostaa se, minkä tyyppiset työnantajat ovat viime vuosina ilmoittaneet kääntäjänpaikoista ja millaisia työsuhteet ovat työtehtäviltään, kestoltaan ja sijainniltaan. Sijainti tarkoittaa tässä sekä maantieteellistä sijaintia ja jakaumaa että etätyön ja lähityön tarjoamista työtehtävissä, jotka alkavat koronapandemian aikana. Esitelmässä käsiteltävä tutkimusaineisto koostuu sadasta vuonna 2020 ja 2021 julkaisusta työpaikkailmoituksesta, jotka on poimittu suomalaisista työpaikkailmoituksista julkaisevista verkkopalveluista. Aineistoa on tarkoitus tutkimusprojektin myöhemmässä vaiheessa laajentaa.

Työpaikkailmoituksia on tutkittu käännöstieteen kentällä melko vähän. Laajin selvitys lienee Bowkerin vuonna 2004 julkaisema selvitys kanadalaisista käännösalan paikoista, jossa analysoitiin 301 ilmoituksen tietokantaa. Tutkimus on kiinnostava vertailukohta myös Suomea ja Kanadaa yhdistävän virallisen kaksikielisyyden vuoksi. Bowkerin tuloksia on tarkastellut myös Kuznik (2011) kääntäjän työsuhteita kartoittavassa kirjallisuuskatsauksessaan. Lisäksi esimerkiksi Poonlarp (2016) on tutkinut thaimaalaisia kääntäjänpaikkoja koskevia ilmoituksia. Suomessa ei ole tämän laatuista ja laajuista selvitystä tietääkseni aiemmin tehty, mutta Nissilän ja Nuopposen (2018) analyysi teknisten kirjoittajien paikoista tarjoaa taustatukea suomalaisista kielialan työpaikkojen vaatimuksista.

Lähteet

- Bowker Lynne. 2004. What Does It Take to Work in the Translation Profession in Canada in the 21st Century? Exploring a Database of Job Advertisements. *Meta* 49: 4, 960–972.
- Kuznik, Anna. 2011. Puestos de trabajo híbridos. Cuatro indicadores del carácter heterogéneo de los puestos de trabajo internos en traducción. *Sendebare* 22, 283–307.
- Nissilä, Nina & Nuopponen Anita. 2018. Teknisen viestinnän taidot ja tehtävät työpaikkailmoituksissa. Teoksessa L. Kääntä, M. Enell-Nilsson, & N. Keng (toim.) *Työelämän viestintä: VAKKI-symposiumi XXXVIII*. Vaasa 8.–9.2.2018, 225–232. Saatavilla osoitteessa http://www.vakki.net/publications/no9_fin.html.
- Poonlarp, Tongtip. 2016. “What do employers want?” A study of online job advertisements for translators in Thailand. *Journal of Language and Culture* 35: 2, 7–33.

Léa Huotari, Minna Hjort & Outi Veivo

Turun yliopisto

Piilokääntäjät esiin – translatorinen toiminta ammatillisissa konteksteissa

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan ja tarkastellaan kolmesta eri näkökulmasta ammatillisissa konteksteissa tapahtuvaa translatorista toimintaa silloin, kun koulutusvaatimuksena ei ole kieli- tai käännösalan tutkintoa, tehtävänimike ei viittaa käännöstyöhön ja pääasiallinen toimenkuva ei ole kääntämistä tai sellaiseksi ymmärrettyä työtä. ”Translatorisella toiminnalla” (Kolehmainen, Koskinen & Riionheimo 2015, 373) tarkoitamme sekä käännöstyöksi tunnustettua ja nimettyä toimintaa että sellaista saman sisällön esittämistä kahdella tai useammalla kielellä, jota toimija itse ei välttämättä nimitä kääntämiseksi. Tutkimuksemme täydentää toisaalta käännösalan työsuhteita (esim. Ruokonen & Hjort 2019), toisaalta ei-ammattillisissa konteksteissa tapahtuvaa translatorista toimintaa (Kolehmainen ym. 2015, Piekkari ym. 2017) Suomessa koskevaa tutkimusta ja laajentaa ymmärrystä kääntämisen yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa analysoidaan kolmen työnhaun verkkoportaalin työpaikkailmoituksia vuosilta 2021–2022. Tarkoituksena on selvittää minkälaisissa muissa kuin käännösalan työtehtävissä (kääntäjä, kieliasiantuntija, ym.) kääntäminen on ilmipantuna työtehtävänä.

Tutkimuksen toisessa osassa selvitetään, missä määrin ja millaisissa tilanteissa korkeakoulutettujen ammattilaisten työnkuvaan kuuluu translatorista toimintaa muissa kuin käännösalan työtehtävissä. Tutkimusaineisto kerätään kyselyllä eri asiantuntija-alojen ammattilaisilta.

Tutkimuksen viimeinen osa pureutuu yhteen erityisalaan, journalistiseen translatoriseen toimintaan, joka on nouseva tutkimuskohde käännöstieteessä. Vaikka toimittajat eivät miellä itseään kääntäjiksi, translatorinen toiminta on keskeinen osa toimittajien työtä ja uutisprosessi nojautuu laajalti vieraskielisiin lähteisiin (esim. van Doorslaer 2010). Tutkimus toteutetaan strukturoitujen haastattelujen avulla, ja niillä pyritään valottamaan Helsingin Sanomien ja Ylen toimittajien käsitystä translatorisesta toiminnasta heidän työssään.

Tutkimuksen osien tuloksia tarkastellaan suhteessa translatorisen jatkumon ulottuvuuksiin (vrt. Kolehmainen ym. 2015). Niiden avulla voidaan täydentää kuvaa ilmipannun translatorisuuden ja piilotranslatorisuuden välimaastosta työelämässä. Kansainvälisesti tutkimus laajentaa osaltaan työelämässä tapahtuvan kääntämisen tutkimusta, joka on Pérez-Gonzálezin & Susam-Saraevan (2012, 149–150) mukaan perinteisesti keskittynyt kääntäjän tai vastaavaan nimikkeeseen alla toimiviin henkilöihin.

Lähteet

- Doorslaer van, L. (2010). Journalism and Translation. In: Gambier, Y. & van Doorslaer, L. (toim.), *Handbook of Translation Studies* Vol. 1. Amsterdam: John Benjamins. 180–184.
- Kolehmainen, L., Koskinen, K., & Riionheimo, H. (2015). Arjen näkymätön kääntäminen. Translatorisen toiminnan jatkumot. *Virittäjä* 119(3), 372–400. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/virittaja/article/view/48307>
- Pérez-González, L., & Susam-Saraeva, S. Non-professionals Translating and Interpreting. Participatory and Engaged Perspectives. *The Translator* 18(2), 149–165.
- Piekkari, R., Welch, D. & Welch, L. & Peltonen, J.-P. & Vesa, T. (2013). Translation behaviour: An exploratory study within a service multinational. *International Business Review* 22, 771–783.
- Ruokonen, M., & Hjort, M. (2019). O Translator, Where Art Thou? In-House Translators’ Physical Location and Organisational Position. Hirsto, H., M. Enell-Nilsson & N. Keng (toim.) 2019. *Työelämän viestintä II, Arbetslivskommunikation II, Workplace Communication II, Kommunikation im Berufsleben II*. VAKKI-symposium XXXIX 7.–8.2.2019. VAKKI Publications 10. Vaasa, 95–108.

Riikka Iso-Ahola
Itä-Suomen yliopisto

Kääntäjän kuva karjalaksi käännetyn kaunokirjallisuuden periteksteissä

Tarkastelen sektioesitelmässäni, millainen kuva karjalan kielen kääntäjistä välittyy kaunokirjallisuuden käännösten periteksteissä. Esitelmä perustuu väitöstutkimukseeni, jonka aiheena on kaunokirjallisuuden kääntäminen uhanalaiselle karjalan kielelle Venäjällä ja Suomessa vuosina 1980–2014 eli aikana, jolloin karjalan kielen elvytys käynnistyi ja karjalankielinen kirjallisuus alkoi kehittyä. Tutkitulla jaksolla julkaistiin 141 karjalankielistä kaunokirjallista teosta, joista 65 sisältää käännöksiä. Näiden kirjojen kääntäjiä on yhteensä 28. Keskityn esitelmässäni tutkimuksen osaan, jonka aineistona ovat 56 käännöskirjan peritekstit eli kirjan tekstiä ympäröivät materiaalit, kuten otsikot ja esipuheet (Genette 1997; Batchelor 2018).

Karjalan kääntäjät ovat kieliaktivisteja, joiden kääntämistaito on hankittu pääasiassa kääntämällä. Kaunokirjallisuuden käännöstoiminta on pienimuotoista, eikä karjalaksi kääntämisellä ole mahdollista elättää itseään. Kääntäminen on osa karjalan kielen elvytystä, jolla halutaan taata kielen säilyminen tulevaisuudessa.

Tarkastelen esitelmässäni peritekstejä kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin tutkin kääntäjän näkyvyyttä periteksteissä eli miten ja missä käännöksen tekijän nimi kirjassa ilmoitetaan. Toiseksi esittelen esipuheissa esitettyjä käsityksiä karjalan kielen kääntäjistä ja kääntäjien toiminnalle annetuista merkityksistä.

Aineistosta käy ilmi, että karjalan kielen kääntäjät saavat hyvin näkyvyyttä käännöskirjojen periteksteissä. Lähes kaikissa kirjoissa kääntäjän nimi ilmoitetaan joko kirjan etukannessa tai nimiölehdellä. Karjalan kääntäjien näkyvyyden taustalla vaikuttavat kuitenkin myös muut tekijät kuin kääntäjänä toimiminen. Monet heistä ovat esimerkiksi kirjailijoita, jotka julkaisevat samoissa kansissa sekä omia tekstejään että muiden teksteistä tekemiään käännöksiä.

Esipuheissa karjalan kääntäjistä välittyy kuva aktiivisina toimijoina, jotka tekevät arvokasta työtä karjalan kielen hyväksi. Kääntäjien hyvää karjalan kielen taitoa arvostetaan ja ahkerilla kääntäjillä on myös valtaa. He voivat esimerkiksi vaikuttaa siihen, mitä käännetään. Kääntäjät myös kehittävät karjalan kieltä, esimerkiksi tuottamalla uudissanastoa. Jotkut karjalan kääntäjät taas eivät koe olevansa kääntäjiä lainkaan, vaan viittaavat esipuheissa tekstin tuottamisen tapaansa karjalaksi kirjoittamisena.

Lähteet

Batchelor, Kathryn 2018: *Translation and Paratexts*. Translation Theories Explored. Abingdon: Routledge.
Genette, Gerard 1997: *Paratexts – Thresholds of Interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sakari Katajamäki

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Päävirtauksia arkistossa: Hilda Aspin ja Minna Canthin yhteiskääntäjäyys käsikirjoitusaineiston valossa

Tanskalainen kriitikko, tutkija ja kirjailija Georg Brandes (1842–1927) oli kansainvälisesti tunnettu kirjallisuusvaikuttaja, jonka aiheuttamista, jopa kaksintaisteluhaasteeseen johtaneista kuohuista uutisoitiin Suomessakin. Hänen laajasta tuotannostaan on ilmestynyt vain muutama suomennos, mutta yksi niistä, pienenä vihkona ilmestynyt suomennosote luentoihin pohjautuvasta teossarjasta *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur* (I–VI, 1872–1890) valaisee kiinnostavista kulmista eurooppalaisen asiaproosan käännöshistoriaa Suomessa.

Vuonna 1887 ilmestyneen vihkon *Päävirtauksia 19:nen vuosisadan kirjallisuudessa. G. Brandes'in Syyslukukautena 1871 Köpenhaminan yliopistossa pitämiä luentoja. Siirtolaiskirjallisuus* ovat suomentaneet kääntäjä ja näyttelijä Hilda Asp (1862–1891) sekä kirjailijana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana tunnettu Minna Canth (1844–1897). Hankkeella oli kunnianhimoiset tavoitteet, joita kustantaja G. W. Edlund kuvasi vihkosen takakannessa: ”Yhtämittäinen henkinen vuorovaikutus kansojen välillä edistää joka kansan kirjallista elämää. Tutkimalla vieraiden kansojen henkisiä liikkeitä ja tuotteita ja vertailemalla niitä omiin, selvenee kirjailijalle ovat aatteet ja voimat, samalla kuin puutteet ja yksipuolisuudet paljastuvat; yleisön silmä teroittuu, arvostelukyky kasvaa.” Suomen markkinoilla teoksesta ei kuitenkaan muodostunut riittävän haluttua kustannustuotetta, jotta siitä olisi julkaistu jatko-osia, vaan hanke johti ärtyisään kirjeenvaihtoon käännöspalkkioista.

Vaikka julkaisuhanke katkesi kesken lauseen, siitä on säilynyt suomennoshistorian ja käännösprosessien näkökulmasta kiinnostavaa arkistoaineistoa, kuten julkaistua vihkoa laajempi käännöskäsikirjoitus ”Pääsuunnat 19sta vuosisadan kirjallisuudessa G. Brandes'in Luennoita Köpenhaminan yliopistossa 1871. Emigranttikirjallisuus”, jonka avulla selvitän Canthin ja tätä parikymmentä vuotta nuoremman Aspin yhteiskääntäjäyyttä. Aineiston avulla tutkin mm. kahden kääntäjän työn vuorottelua, joidenkin jaksojen kääntämistä kahdesti sekä käännökseen tehtyjä muutoksia. Lisäksi arkistoissa on säilynyt Brandesin kirjeitä Canthille ja tämän muistiinpanoja tanskalaiskollegansa tuotannosta. Vaikka lyhyt Brandes-pyrintö jäi lopulta melko pieneksi episodiksi tuotteliain tekijöiden uralla, he tanskalaistutkijaa kääntäessään jättivät jälkensä myös kirjallisuudentutkimuksen oppihistoriaan Suomessa.

Esitelmä on osa Koneen Säätiön rahoittamaa tutkimushanketta *Kääntämisen jäljet arkistoissa*.

Lähteet

- Brandes, Geog (1887). *Päävirtauksia 19:nen vuosisadan kirjallisuudessa. G. Brandes'in Syyslukukautena 1871 Köpenhaminan yliopistossa pitämiä luentoja. Siirtolaiskirjallisuus*. Toisen parannetun painoksen mukaan suomentaneet Minna Canth ja Hilda Asp. Helsinki: Edlund.
- G–t. (1888). G. Brandes, *Päävirtauksia 19:nen vuosisadan kirjallisuudessa. Siirtolaiskirjallisuus*. Suomentaneet Minna Canth ja Hilda Asp. 1 vihko. Helsingissä 1887, G. W. Edlund. Hinta 1 m. 25 p. *Valvoja* 5/1888, 259.
- Koskimies, Rafael (1977). Kaksi lukua Georg Brandesista. *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja* 30, 77–95.
- Niiniluoto, Marja (1983). *Hilda & Elias. Hilda Aspin ja Elias Erkon kirjeenvaihtoa vuosilta 1888–84*. Helsinki: Helsingin Sanomat.
- Riikonen, H. K. (2007). Yleinen kirjallisuuden historia. *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. Toim. H. K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki. Helsinki: SKS, 324–326.

Hannu Kemppanen

Itä-Suomen yliopisto

**Perestroikan aikana ja 1990-alun Venäjällä julkaistujen länsimaisten rocklevyjen kannet:
käännöskulttuuri tukemassa vai estämässä yhteiskunnan muutoksia?**

Länsimainen rockmusiikki tuli osaksi neuvostokulttuuria vasta perestroikan aikana, kun valtion omistama *Melodija*-yhtiö alkoi julkaista lisenssillä tämän genren levyjä. Prosessia jatkoivat Venäjällä 1990-luvun alussa yksityiset yritykset. Käännöstutkimuksen näkökulmasta on mielenkiintoista, että näiden levyjen kansissa esiintyy englanninkielisten tekstielementtien lisäksi myös venäjäksi käännettyjä tai suoraan venäjäksi tuotettuja elementtejä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida perestroikan ajan Neuvostoliitossa ja 1990-luvun alun Venäjällä julkaistujen länsimaisten rocklevyjen kansitekstejä ja tehdä havaintoja noiden ajanjaksojen käännöskulttuurista. *Käännöskulttuuri* on sosiaalinen konstruktio, joka tuo esille, mitkä ovat hyväksyttäviä, suositeltavia tai pakollisia kääntämisen ja tulkkauksen toimintamuotoja tiettyinä ajankohtana tietyssä paikassa (ks. Prunč 2007, Kujamäki 2012). Tutkimusaineistona on 73 vinyylilevyn otos, joka on peräisin tekijän omasta arkistosta.

Aineiston analyysi osoitti, että molempien aikakausien levynkansille on ominaista suuri määrä käännettyjä tekstielementtejä. Perestroikan ajan levynkansille on tyypillistä kaksikielisyys. Levyn artistin tai yhtyeen nimi annetaan latinalaisin ja kyrillisin kirjaimin, samoin albumin ja sen sisältämien kappaleiden nimet sekä englanniksi että venäjännöksinä. Levyn takakanta peittää periteksti, jossa esitellään levyn artisti tai yhtye. 1990-luvun alun levynkansista peritekstit katoavat, ja ilmenee uusia viestintästrategioita. Osassa levyistä venäjänkieliset tekstielementit puuttuvat kokonaan, ja osassa esiintyy puolestaan täydellinen russifikaatio: artistien ja yhtyeiden nimet annetaan vain kyrillisin kirjaimin, albumien ja kappaleiden nimet vain venäjäksi käännettyinä.

Analyysin tulokset herättävät useita kysymyksiä. Auttoivatko venäjännökset ja venäjänkieliset peritekstit yleisöä omaksumaan uutta kulttuurin aluetta? Vai oliko noiden ainesten tarkoituksena kotouttaa länsimainen rock paremmin kohdekulttuuriin sopivaksi? Entä täydellinen russifikaatio tai venäjänkielisten ainesten täydellinen puuttuminen? Venäjänkielinen levynkansi ehkä helpotti markkinoiden löytämistä levyille. Englanninkielinen levynkansi viestitti puolestaan alkuperäistuotteesta, vaikka kysymys olisikin ollut ilman tekijänoikeuksia julkaistusta kopiosta.

Lähteet

- Kujamäki, Pekka 2012. Mediating for the Third Reich: On Military Translation Cultures in World War II in Northern Finland. Teoksessa: Hillary Footitt & Michael Kelly (eds) *Languages and the Military. Alliances, Occupation and Peace Building*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 86–99.
- Prunč, Erich 2007. *Entwicklungslinien der Translationswissenschaft. Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht*. Berlin: Frank & Timme.

Marja Kivilehto

Tampereen yliopisto

”Olis sen voinut suoraankin kääntää”

Kulttuurisidonnaisuus auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännoštehtävissä

Useissa auktorisoidun kääntäjän tutkintoa ohjaavissa dokumenteissa viitataan *kulttuuriin* ja *kulttuurisidonnaisuuteen*. Tutkinnon perusteissa (2012) todetaan, että auktorisoidun kääntäjän tulee olla tietoinen tekstien ja kielenkäytön kulttuurisidonnaisuuksista. Käännoštehtävien laatijoille tarkoitettussa käsikirjassa (2021) mainitaan, että käännettävässä tekstissä tulee olla lähdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia käsitteitä, instituutioita, lyhenteitä ja nimiä. Myös Arvioijan käsikirjassa (2021) otetaan kantaa kulttuurisidonnaisten ilmausten kääntämiseen.

Auktorisoidun kääntämisen peruslähtökohtana on dokumentaarinen kääntäminen, jolloin käännoös säilyttää lähdekulttuurin piirteitä eikä omaksu kohdekulttuurin konventioita. Jos kulttuurisidonnaisuus kuitenkin realisoituu kielenkäytössä ja ilmenee lähdetekstin eri tasoilla, mitä tekee kääntäjä, jonka on toisaalta välitettävä lähdekulttuurin piirteitä, mutta toisaalta huolehdittava myös siitä, että käännoös on tyyliiltään ja rekisteriltään kohdekielen normien mukainen eikä sisällä kohdekielelle epätyyppillisiä ilmaisuja? (Ks. Arvioijan käsikirja 2021; Stolze 2014.) Tätä kysyn esityksessäni.

Esitykseni tarkoitus on pohtia kulttuurisidonnaisuutta auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännoštehtävissä. Aineistonani ovat lain ja hallinnon käännoštehtävät suomesta muihin kieliin vuosina 2020–2021 ja 10 haastattelua, jotka tein tutkintoa kyseisinä vuosina suorittavien kanssa. Pohdin ensinnäkin, mitä on *kulttuuri* mainituissa käännoštehtävissä ja toiseksi, miten tutkinnon suorittaja toimii kahden kulttuurin välimaastossa.

Lähteet

Arvioijan käsikirja 2021 (2021). Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet tutkintotehtävien arvioijalle. Helsinki: Opetushallitus.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012 (2012). Määräykset ja ohjeet 2012: 40. Helsinki: Opetushallitus.

Laatijan käsikirja 2021 (2021). Auktorisoidun kääntäjän tutkinto 2021. Toimintaohjeet käännoštehtävien laatijalle. Helsinki: Opetushallitus.

Stolze, Radegundis 2014. *Praxishandbuch Urkundenübersetzung: Fertigkeiten, Terminologie, Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg.

Leena Kolehmainen ja Katri Priiki

Turun yliopisto

**Inhimillistettyjä eläimiä vai eläinhahmoisia ihmistoimijoita?
Eläinhahmoihin viittaavat pronominit käännytyissä ja ei-käännytyissä lastenkirjoissa**

Esitelmämme raportoi käynnissä olevasta tutkimuksestamme, jossa analysoimme eläintarkoitteisia pronomini- viittauksia suomenkielisessä lastenkirjallisuudessa. Keskitymme *hän-* ja *se-*pronominiin käyttöön, jota tarkastelemme alkujaan suomeksi kirjoitetuissa lastenkirjoissa sekä englannista, ranskasta, ruotsista ja saksasta suomennetuissa lastenkirjoissa. Aineistoon on tähän mennessä käyty läpi yli 300 teosta vuosilta 2005–2021.

Tarkasteltavien teosten lähdekielissä on erilaisia käytäntöjä siinä, mitä pronomineja ihmisistä ja eläimistä käytetään kolmannessa persoonassa ja ovatko ihmis- ja eläinviitteiset pronominit samat. Kirjoitetussa suomen kielessä taas *hän-* ja *se-*pronominiin vaihtelu perustuu siihen, onko viittauksen kohde ihminen vai ei. *Hän-*pronominiin käyttö eläimistä määritellään aina standardikielen vastaiseksi, mutta toisinaan sitä esiintyy myös teksteissä, jotka muilta osin noudattavat standardikielen normeja. Tämä on tavallista ainakin lastenkirjoissa. Puhutussa suomen kielessä käyttö on erilaista, ja murteissa *se-*pronomini on viitannut muiden tarkoitteiden ohella myös ihmisiin, kuten nykyäänkin epämuodollisessa puheessa. *Hän-*pronominia puolestaan on käytetty epäsuorassa esityksessä (ns. logoforisessa käytössä) viittaamassa alkuperäiseen puhajaan, ajattelijaan tai kokijaan riippumatta siitä, onko kyseessä ihminen vai eläin: *Koira luuli että nyt hän saa luun napattua* (esim. Laitinen 2009). Parhaillaan kielenkäyttäjät käyvät eläinviittauksista vilkasta keskustelua (Priiki 2021).

Alustavien tulosten mukaan lastenkirjoissa pronominiin käyttö vaihtelee, joskus myös teoksen sisällä. Tarkastelemme tutkimuksessamme vaihtelun mahdollisia syitä kuten kerronnan tapaa ja hahmojen piirteitä. Miten kuva vaikuttaa? Korreloiko pronominiin käyttö muiden inhimillistävien piirteiden (mm. elinympäristö, vaatteet) kanssa? Ovatko lastenkirjojen hahmot inhimillistettyjä eläimiä vai kenties sittenkin eläimen hahmossa esitettäviä ihmistoimijoita? Onko pronominiin käyttö erilaista suomennoksissa ja alkuaan suomeksi kirjoitetuissa lastenkirjoissa? Onko lähdekielellä merkitystä? Miten tulokset suhteutuvat aikaisempiin havaintoihin pronominiin käytöstä käännytyissä teksteissä (esim. Kasso 2017; Kolehmainen 2011; Rivinoja 2004)?

Lähteet

- Kasso, Taina 2017: Pronomini- viittauksien uniikkeja aineksia alkuperäissuomessa ja käännoksissa. Mika Hallila & Lukasz Sommer toim., *Suomalaisen kirjallisuuden ABC. Tutkimus, kääntäminen ja opetus ulkomaisissa yliopistoissa*. Varsova: Varsovan yliopiston suomen kielen kulttuurin yksikkö & hungarologian laitos. 145–169.
- Kolehmainen, Leena 2011: Variierende Tendenzen in der Übersetzung der dritten Person Singular. Ein Beitrag zur Erforschung der Universalienhypothesen der Translation. In: *trans-kom, Journal of Translation and Technical Communication Research* 4(2), 112–136.
- Laitinen, Lea (2009): Vapaus ja järjestys. Eläinten kielioppi Seitsemässä veljeksessä. Jaakko Yli-Paavola & Pekka, Laaksonen (toim.), *Tulinuija. Aleksis Kiven seuran albumi*, 115–131. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Priiki, Katri (2021): Verkkokeskustelijoiden käsitykset *hän-* ja *se-*pronominiin norminvastaisesta käytöstä. *Virittäjä* 125(3), 320–345.
- Rivinoja, Anne (2004): ”Kuka hän lopulta olikaan? Näkökulma ja henkilöihin viittaaminen englannista suomennetussa vapaassa epäsuorassa esityksessä.” Pirkko Muikku-Werner, Hilka Stotesbury (toim.), *Minä ja kielitiede – soveltajan arki*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 62. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, 141–153.

Maarit Koponen

Itä-Suomen yliopisto

Leena Salmi

Turun yliopisto

Kääntääkö ihminen kuin kone? Kääntäjäopiskelijoiden mielikuvia ihmisen ja koneen käännösprosesseista

Teknologia, erityisesti konekääntimet ja niiden yleistynyt käyttö kääntämisen työnkuluissa muokkaa käännöstoiminnan käytäntöjä. Samalla käännösteknologia haastaa myös kääntämisen käsitteen (ks. Alonso & Calvo 2015). Olohan (2011) kuvaa kääntäjän ja koneen vuorovaikutusta toimijuuden tanssiksi, ja erityisesti kääntäjän toiminnasta oppivat konekääntimet hämärtävät rajaa inhimillisen toimijan eli kääntäjän ja materiaallisen toimijan eli koneen välillä (Cadwell ym. 2018). Siksi esimerkiksi kääntäjänkoulutuksessa onkin syytä pohtia, miten ihmiskääntäminen ja konekääntäminen eroavat toisistaan – vai eroavatko? Eräs lähestymistapa tähän kysymykseen on tarkastella, millaisia mielikuvia ihminen ja kone kääntäjinä herättävät sekä millaisia kääntämisen metaforia (esim. Chesterman 2016, Mossop 2021) nämä käsitykset kuvastavat. Tämän perusteella voidaan edelleen tarkastella, miten esimerkiksi kääntäjät, kääntämisen tutkijat tai kääntäjäopiskelijat käsitteellistävät ihmis- ja konekääntämistä.

Tässä sektioesitelmässä tarkastelemme kääntämisen opiskelijoiden mielikuvia ihmisen ja koneen käännösprosesseista. Aineisto perustuu lyhyisiin pohdintateksteihin, joita on kerätty opiskelijoilta eritasoisten kandi- tai maisterivaiheen kääntämistä, käännöstiedettä tai käännösteknologiaa käsittelevien kurssien yhteydessä. Kunkin kurssin yhteydessä esitellään lyhyesti konekääntämisen periaatteet (sääntöpohjainen, tilastollinen ja neuroverkkoihin perustuva konekäännös). Tämän jälkeen opiskelijoita pyydetään pohtimaan, mitä kääntäjän aivoissa tapahtuu kääntämisen aikana. Kääntääkö ihminen samalla tavalla kuin kone? Opiskelijat kirjoittavat lyhyen vastauksen, jossa heitä pyydetään käsittelemään, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä he näkevät ihmiskääntäjän ja konekääntimen toiminnan välillä. Vastausten perusteella analysoimme laadullisesti, miten opiskelijat kuvailevat kääntämisen prosessia. Esitämme alustavia havaintoja siitä, miten opiskelijat käsitteellistävät ihmis- ja konekääntämisen yhtäläisyyksiä ja eroja ja millaisia metaforia heidän mielikuvansa heijastavat.

Lähteet

- Alonso, E., & Calvo, E. (2015). Developing a Blueprint for a Technology-Mediated Approach to Translation Studies. *Meta*, 60(1), 135–157.
- Cadwell, P., O'Brien, S., & Teixeira, C. S. C. (2018). Resistance and accommodation: factors for the (non-) adoption of machine translation among professional translators. *Perspectives: Studies in Translatology*, 26(3), 301–321. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2017.1337210>
- Chesterman, A. (2016). *Memes of Translation. The Spread of Ideas in Translation Theory*. Benjamins.
- Mossop, B. (2021). Maze-walkers and echoborgs: Reflections on translator metaphors. *Translation Spaces*, 10(2), 329–348. <https://doi.org/10.1075/ts.21001.mos>
- Olohan, M. (2011). Translators and translation technology: The dance of agency. *Translation Studies*, 4(3), 342–357. <https://doi.org/doi:10.1080/14781700.2011.589656>

Annamari Korhonen

Tampereen yliopisto

Tulevaisuuden kääntäjän kuva asiatekstikäntämisen asiantuntijoiden silmin

Asiatekstikäntäjän työ on viime vuosikymmeninä muuttunut merkittävästi työkalujen kehittyessä ja työtahdin nopeutuessa. Viime vuosina konekääntimet ovat tulleet osaksi monen asiatekstikäntäjän päivittäistä työkaluvalikoimaa joko osana käännösmuistiympäristöä tai erillisenä raakakäännöksen tuottamisen välineenä (ks. esim. Leiva Rojo 2018, do Carmo & Moorkens 2021). Muutosten keskellä on keskusteltu paljon siitä, miten laajalti konekääntimet tulevat korvaamaan ihmisten tekemää työtä. Konekäännösten jälkieditoinnin standardissa (ISO 18587:2017) kuitenkin todetaan, että vaikka konekääntimien käyttö mm. mahdollistaa suurempien tekstimäärien kääntämisen nopeammin, ei ole olemassa konekääntimiä, joiden tuottamat käännökset olisivat laadultaan vertailukelpoisia kääntäjien tekemien käännösten kanssa.

Syksyllä 2021 toteutetuissa asiatekstikäntämisen asiantuntijoiden haastatteluissa kysyttiin muun muassa, millaisia muutoksia haastateltavat ovat työuransa aikana huomanneet ja millaisena he näkevät asiatekstikäntäjän tulevaisuuden työkentän. Kaikki 17 yksilöhaastattelua toteutettiin verkkotapaamisina. Haastattelujen pituus vaihteli noin tunnista puoleentoista tuntiin. Kaikki haastateltavat työskentelevät kielipalveluyrityksissä. Haastateltavista seitsemän päätyönä oli kääntäminen ja revisointi, yhdeksän oli ylemmän johdon tai keskijohdon edustajia erilaisissa tehtävissä, ja yhden työssä nämä roolit yhdistyivät. Kokemusvuodet vaihtelivat kolmen ja yli 25:n välillä, painottuen kuitenkin selkeästi pitkiin työuriin. Edustettuina oli kahdeksan erikokoista kielipalveluyritystä, joista pienimmissäkin työskenteli kuitenkin useita henkilöitä.

Haastattelujen perusteella asiatekstikäntämisen alalla nähdään tulevaisuus pääosin valoisana, eikä konekääntimien uskota korvaavan ihmisiä kaikilla kääntämisen alueilla. Ihmiskääntäjiltä vaadittavan osaamisen arvellaan kuitenkin muuttuvan; entistä tärkeämpiä osaamisalueina nähdään mm. tietyn alan asiantuntemus sekä kyky tuottaa luovasti tarkoituksenmukaista viestintää. Työn odotetaan muuttuvan entistä vaativammaksi ja samalla myös mielekkäämmäksi, kun konekääntimet ottavat vastuulleen yksitoikkoisena pidettyjä tekstilajeja ja kääntäjät keskittyvät pääosin niihin teksteihin, joiden yleisö on laajempi.

Lähteet

- do Carmo, Félix ja Moorkens, Joss (2021). Differentiating editing, post-editing and revision. Koponen, Maarit, Mossop, Brian, Robert, Isabelle S. ja Scocchera, Giovanna (toim.), *Translation Revision and Post-editing: Industry Practices and Cognitive Processes*. Abingdon / New York: Routledge.
- International Organization for Standardization (2017). *ISO 18587:2017 Translation services – Post-editing of machine translation output — Requirements*.
- Leiva Rojo, Jorge (2018). Aspects of human translation: the current situation and an emerging trend. *Hermēneus: Revista de Traducción e Interpretación* 20, 257–294.

Sofía Lacasta Millera

University of Salamanca (Spain)

Travelling along an Intersemiotic Road: from *Cent Mille Milliard de Poèmes* to *Tree of Codes*

The emergence of new experimental literary works conceived as artistic objects (Pressman, 2020) has highlighted the need to apply the latest trends in Translation Studies (e.g. Campbell and Vidal, 2019) from an open-minded perspective based on their intersemiotic (Gentzler, 2017) and multimodal (Gibbons, 2012) character. These innovative texts, a priori untranslatable (Apter, 2007), which are the result of a creative process that brings together the verbal and the visual, require new translative actions regarding the work as a whole in which different artistic languages and disciplines intermingle (Campbell and Vidal, 2019). The methodology of the present study is therefore based on the analysis of these theoretical and conceptual premises through the particular characteristics of the works *Cent Mille Milliard de Poèmes* (Raymond Queneau, 1961) and *Tree of Codes* (Jonathan Safran Foer, 2010). Although they were published in different socio-cultural contexts, both have many formal and conceptual analogies. Thus, we will start from concepts such as authorship, interpretation and representation in the context of experimental multimodal language in order to subsequently investigate the possible intralinguistic, interlinguistic and intersemiotic translations of the innovative literary works mentioned above.

References

- Apter, E. (2007). 'Untranslatable? The 'Reading' versus the 'Looking'', *Journal of Visual Culture*, 6(1), pp. 149-156.
- Campbell, M. and Vidal, R. (eds.) (2019) *Translating Across Sensory and Linguistic Borders. Intersemiotic Journeys between Media*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gentzler, E. (2017) *Translation and Rewriting in the Age of Post-Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Gibbons, A. (2012) 'Multimodal Literature and Experimentation', in Bray, J., Gibbons, A. and McHale, B. (eds.) *Routledge Companion to Experimental Literature*. London and New York: Routledge, pp. 420-434.
- Pressman, J. (2020) *Bookishness: Loving Books in a Digital Age*. New York: Columbia University Press.

Anni-Kaisa Leminen & Jaana Vuori

Tampereen yliopisto & Itä-Suomen yliopisto

Tulkin kuva eettisten haasteiden valossa

Mikäli työntekijän omat eettiset arvot ja se, mitä häneltä työssään odotetaan, ovat keskenään ristiriidassa, voi tämä johtaa eettiseen stressiin. Tämä puolestaan voi pitkittyessään johtaa burnoutiin. (Hubscher-Davidson 2021, Abdallah 2010, Koskinen 2020.) Tulkin työssä tällaiset ristiriidat voivat liittyä sekä työn järjestämiseen (esimerkiksi rajalliset mahdollisuudet toimeksiantoihin valmistautumiseen) että eri tavoin kuormittaviin tulkkaustilanteisiin. Tutkimusta siitä, että tulkit kokevat työssään psykologista ja emotionaalista stressiä, on jonkin verran (em. lisäksi Valero Garcés 2006, Määttä ym. 2019).

Millaisia ovat ne tilanteet, jotka aiheuttavat Suomessa toimiville asioimis- ja oikeustulkeille eettistä stressiä? Mitä haasteita tulkit itse nostavat työstään esiin? Entä miten tulkit voisivat pitää huolta työssäjaksamisestaan ja minimoida tämänkaltaisen kuormituksen? Esitelmässä tarkastellaan vuonna 2018 asioimistulkeille osoitetun kyselytutkimuksen vastauksia kysymyksiin haastavista tilanteista tulkin työssä ja tekijöistä, jotka vaikuttavat työn laatuun tulkista itsestään riippumatta. Kysymykset ovat poimintoja laajemmasta aineistosta. Kaiken kaikkiaan 72 kysymystä sisältäneeseen tulkkien työoloja kartoittavaan kyselyyn vastasi yhteensä 134 puhuttujen ja viittomakielten Suomessa toimivaa tulkkia. Vastanneiden joukossa on sekä pitkään alalla toimineita että uusia tulkkeja.

Tässä osatutkimuksessa käsitellään tulkkien vastauksia kolmeen kysymykseen: 1) Onko joitakin erityisiä tulkkaustilanteita, joista kieltäydyt tai haluaisit kieltäytyä? (N=71); 2) Joudutko tinkimään tulkkauksen laadusta itsestäsi riippumattomien syiden vuoksi? (N=125, avovastaukset N=35); 3) Mitkä ovat mielestäsi asioimistulkin työn 1–3 suurinta haastetta? (N=106). Eniten kieltäytymisiä aiheuttavat emotionaalisesti tai muuten liian kuormittavat tilanteet, erityistä osaamista vaativat (esim. oikeustulkkauksen) toimeksiannot sekä liian pelottavat tai tulkin etiikan kanssa ristiriitaiset tilanteet. Työn laadusta joudutaan tinkimään eniten puutteellisten toimeksiantojen koskevien tietojen vuoksi; 42 vastaajaa ilmoitti joutuvansa tinkimään tulkkauksen laadusta silloin tällöin ja 19 usein. Avovastauksissa useampi vastaaja mainitsi, että pyynnöistä huolimatta materiaalia ei aina saa. Kun vastaajia pyydettiin nimeämään 1–3 tärkeintä haastetta asioimistulkin työssä, vastaajat toivat esiin tiedonsaannin vaikeudet (N=31) mutta myös stressin, henkisen hyvinvoinnin ja tunteiden hallinnan (N=31).

Lähteet

- Abdallah, K. 2010. Translators' Agency in Production Networks. Teoksessa Kinnunen, T. & Koskinen, K. (toim.) *Translators' Agency*. Tampere: Tampere University Press. Sivut 11–46.
- Hubscher-Davidson, S. 2021. Ethical stress in translation and interpreting. Teoksessa Koskinen, K. & Pokorn, N. (toim.) *The Routledge Handbook of Translation and Ethics*. Routledge. Sivut 415–430.
- Koskinen, K. 2020. *Translation and Affect: essays on sticky affects and translational affective labour*. John Benjamins
- Määttä, S. K., Ylikomi, R. & Puumala, E. 2019. Asioimis- ja oikeustulkkauksen psyykkinen hinta: Sijaistraumatisoitumisen ehkäisy kuormittavissa tulkkaustilanteissa. *MikaEL Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu*. Vuosikerta 12, sivut 195–209.
- Valero Garcés, C. 2006. The impact of emotional and psychological factors on public service interpreters: Preliminary studies. *Translation and Interpreting* Vol 7, numero 3. Sivut 90–102.

Juha Lång

Itä-Suomen yliopisto

Kognitiivinen näkökulma tekstityskonventioihin: katsaus silmänliiketutkimukseen

Silmänliiketutkimus on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvattanut suosiotaan käännöstieteessä erityisesti käännösprosessin tutkimuksessa ja audiovisuaalisten käännösten tutkimuksessa (ks. esimerkiksi Walker & Federici, 2018). Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksessa silmänliikemetodologia on antanut uuden näkökulman katsojien reseptioon, sillä silmien liikkeiden avulla voidaan tarkastella sekä huomion jakautumista audiovisuaalisen tuotteen eri elementteihin (kuten tekstityksiin ja kuvan osiin) että tekstitysten kognitiivista prosessointia. Silmänliikemetodologialla on pitkä perinne lukemisen tutkimuksessa (Rayner, 1998; 2009), ja katseen suora yhteys kognitiivisiin prosesseihin on jo pitkään ollut tiedossa (nk. ”eye-mind hypothesis”, Just & Carpenter, 1980).

Vuosisikymmenen aikana on nähty myös suuria muutoksia audiovisuaalisen kääntämisen ammattikentällä. Teknologian kehitys on mahdollistanut uusia tapoja kuluttaa audiovisuaalista materiaalia, ja kentälle on noussut uusia suuria toimijoita pääasiassa suoratoistopalvelujen suosion nopean kasvun myötä. Tämä on vaikuttanut myös tekstityskonventioiden kehitykseen, ja esimerkiksi tekstitysten esitysnopeus on suoratoistopalveluissa selvästi perinteisiä televisiotekstityksiä nopeampi (Díaz Cintas & Remael, 2021).

Tässä sektioesitelmässä tarkastelen nykyisiä tekstityskonventioita (Díaz Cintas & Remael, 2021) viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistun audiovisuaaliseen kääntämiseen liittyvän silmänliiketutkimuksen kautta. Tavoitteena on luoda ajantasainen kuva siitä, mitä moderni silmänliiketutkimus kertoo tekstityskonventioiden ja katsojien reseption suhteesta. Katsauksessa käsiteltävissä tutkimuksissa on tarkasteltu muiden muassa ruututekstien esitysnopeuden, rivien määrän ja sijainnin sekä leikkausrajojen vaikutusta tekstitysten seuraamiseen ja prosessointiin. Katsauksen perusteella teen johtopäätöksiä tekstityskonventioiden nykytilasta, kehityksestä ja tulevaisuudesta.

Lähteet

- Díaz Cintas, J., & Remael, A. (2021). *Subtitling: Concepts and practices* (First edition). Routledge.
- Just, M. A., & Carpenter, P. A. (1980). A theory of reading: From eye fixations to comprehension. *Psychological Review*, 87(4), 329–354. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.87.4.329>
- Rayner, K. (1998). Eye movements in reading and information processing: 20 years of research. *Psychological Bulletin*, 124(3), 372–422. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.3.372>
- Rayner, K. (2009). Eye movements and attention in reading, scene perception, and visual search. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 62(8), 1457–1506. <https://doi.org/10.1080/17470210902816461>
- Walker, C., & Federici, F. M. (toim.) (2018). *Eye tracking and multidisciplinary studies on translation*. John Benjamins Publishing Company.

Azad Mammadov

Azerbaijan University of Languages

Nigar Babayeva

Baku Slavic University

Samira Mammadova

Azerbaijan University in Baku

The role of translator in the discourses of globalization and de-globalization

The relationship between translation/interpreting and globalization has been extensively discussed by, for example, Cronin (2003). Globalization and the discourse of globalization that have been constructed based on the global expansion of English (e.g. Blommaert 2010, Xie 2014) pose a serious challenge not only to translation/interpreting and translator/interpreter. Meanwhile, there are still issues of linguistic (e.g. Seidlhofer 2003) and extralinguistic nature (e.g. Wodak & Krzyzanowski 2017) challenging this global expansion of English. Thus, the paper deals with all these factors, which positively and negatively affect translation/interpreting and translator/interpreter. In this connection, two scenarios can be formulated:

1) The first scenario implies the further spread of English in all spheres of social life on the global level due to the still dominating role of the English-speaking countries in politics, military, economy, science, technology, education and culture.

2) The second scenario is favorable for translation/interpreting and translator/interpreter as it implies the strengthening of the political trends of isolationism and disintegration, which are quite popular not only in the USA (former US President D. Trump's policy) and UK (Brexit), but also in the continental Europe (Wodak & Krzyzanowski 2017). In addition, the strong linguistic ambitions of the non-English speaking imperial societies (Russia, China, France) and cultural, including linguistic identities should be taken into consideration as well.

The first scenario is not favorable for the further institutionalization of the global multilingualism and consequently of translation/interpreting and translator/interpreter, resulting in their decreasing role in the world. Meanwhile, the second scenario is favorable for translation/interpreting and translator/interpreter as it will obviously make translation and translator/interpreter on demand. In general terms, both scenarios have some advantages and disadvantages for translation/interpreting and translator/interpreter and there is a strong need for further studies.

References

- Blommaert, Jan 2010. *The Sociolinguistics of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cronin, Michael 2003. *Translation and Globalization*. Oxon: Routledge.
- Seidlhofer, Barbara 2003. *A concept of International English and related issues: from "Real English" to "Realistic English"?* Strasbourg: Council of Europe.
- Wodak, Ruth & Michal Krzyzanowski 2017. Right-wing populism in Europe and USA: Contesting politics and discourse beyond Orbanism and Trumpism. *Language and Politics* 16 (4), 471-484.
- Xie, Shaobo 2014. Translation and the Politics of the Universal. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies Journal* 1 (1), 2-11.

Mikhail Mikhailov

Tampereen yliopisto

**Millainen on kaunokirjallisuuden kääntäjän sormenjälki? Uudelleenkääntämisen tutkimus
kvantitatiivisten menetelmien avulla**

Mona Bakerin mukaan kaunokirjallisuuden kääntäjällä on oma tyyli (Baker 2000). Aiemmissa tutkimuksissani (Mikhailov 2006, 2019) en pystynyt toteamaan, että kääntäjän sormenjälkeä olisi mahdollista tunnistaa saman kääntäjän tekemissä eri käännöksissä. Käännösten vertailussa näkyy aihe ja alkutekstin tekijä, kun taas kääntäjä pysyy näkymättömänä. Myös Rybicky (2012) toteaa, että kääntäjä useimmiten jää piiloon tekijän selän taakse aivan Venutin (1995) teorian mukaisesti.

Vaikka kääntäjä erottuukin huonosti, saman teoksen eri käännökset varmasti erottuvat toisistaan. Uudelleenkäännösten vertailu kertoo paljon kielen, kulttuurin ja kääntämisen kehityksestä. Uudelleenkääntämistä tutkitaan eri näkökulmista ja eri metodeilla (Brownlie 2006, Desmidt 2009, Deane-Cox 2014, Jones 2020, Koskinen & Paloposki 2015, Kuusi 2014, van Pouke & Gallego 2019, Susam-Saraeva 2003). Korpustutkimuksen menetelmät tarjoavat teknistä tukea: frekvenssilistoista selviävät eri käännösten väliset erot sanastossa, rinnakkaiskonkordansseilla saadaan vastaavat kohdat lähdetekstissä ja sen käännöksissä virke virkkeeltä vierekkäin. Näitä vakiintuneita perusmenetelmiä on kuitenkin hankalaa käyttää, jos käännösten määrä on suuri tai tekstit ovat pitkiä.

Uudelleenkääntämisen tutkimuksessa tarvitaan erityisesti menetelmiä, joiden avulla voidaan vertailla kokonaisia tekstejä keskenään ja tarkastella suhteita niiden välillä. Vertailussa on tarpeen myös jokin lähtökohta (tertium comparationis), mistä käsin käännöksiä vertaillaan keskenään.

Yritän vertailla samojen teosten käännöksiä stylometrian menetelmillä. Käytän R-ohjelman pakettia *stylo* (Eder et al 2016). Vertailun lähtökohdan valinnasta tulee kuitenkin ongelma. Parhaiten tähän tarkoitukseen soveltuisi suora, sanatarkka käännös, mutta sellaisen tekeminen on työlästä, erityisesti jos tutkimuksen kohteena oleva teos on laaja. Siksi turvaudunkin suoran käännöksen tuottamisessa koneelliseen käännökseen ja käytän tuloksen tasapainottamiseksi kahden eri kääntimen tekemiä konekäännöksiä. Samalla tarkastelen, kuinka paljon ihmisen tekemät käännökset erottuvat konekäännöksistä ja kuinka lähellä toisiaan konekäännökset ovat.

Esitelmässäni näytän erilaisten kvantitatiivisten menetelmien käyttöä venäläisten klassikoiden suomennosten vertailuun. *Stylo*-paketin tarjoamalla funktiolla voi visualisoida ja mitata etäisyyksiä eri käännösten välillä ja paljastaa niiden välisiä yhteyksiä. Myös ensimmäisen käännöksen rooli prosessissa tulee esiin: pysyykö se uusintakäännöksissä mukana vai vaipuuko unhoon?

Lähteet

- Baker, Mona. 2000. Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. *Target*, 12:2, 241-266.
- Brownlie, Siobhan. 2006. Narrative Theory and Retranslation Theory. *Across Languages and Cultures*. 7:2, 145-170.
- Desmidt, Isabelle. 2009. (Re)translation Revisited. *Meta*. 54:4, 669-683.
- Deane-Cox S. 2014. *Retranslation: Literature and Reinterpretation*. London: Bloomsbury.
- Eder, Maciej, Jan Rybicki and Mike Kestemont. 2016. Stylometry with R: A Package for Computational Text Analysis. *The R Journal*. Vol. 8/1.
- Jones, Henry. 2020. Retranslating Thucydides as a scientific historian. A corpus-based analysis. *Target* 32:1, 59–82. doi.org/10.1075/target.19082.jon

Sektioesitelmät – Session presentations

- Koskinen, Kaisa ja Outi Paloposki. 2015. *Sata kirjaa, tuhat suomennosta: Kaunokirjallisuuden uudelleenkäyttäminen*. SKS.
- Kuusi Päivi. 2014. Kääntämisen universaaleja uudelleenkäännöksissä. *MikaEL*, vol 4. https://sktl-fi-bin.directo.fi/@Bin/0ee65f8d4916a5370ceb8374ebf00d7e/1419945515/application/pdf/533414/Kuusi_MikaEL2014.pdf.
- Mikhailov, Mikhail. 2006. "Rab lampy" ili "sopernik molodoj"? Jazykovaja lichnost' perevodchika i stilometrija. Teoksessa Cherkasova, G. (ed.). *Jazykovaja lichnost': tekst, slovar', obraz mira*. Moskova: Izdatel'stvo un-ta Druzhby narodov, p. 60-68.
- Mikhailov, Mikhail. 2019. The Extent of Similarity: comparing texts by their frequency lists. Teoksessa Jantunen, Jarmo Harri et al (toim.) *Proceedings of the Research Data and Humanities (RDHum) 2019 Conference: Data, Methods And Tools*. Oulu: Oulun yliopisto, 159-178. (Studia humaniora ouluensia 17). <<http://urn.fi/urn:isbn:9789526223216> >
- Pouke van, Piet and Guillermo Sanz Gallego. 2019. Retranslation in Context. *Cadernos de Tradução* 39:1, 10-22.
- Rybicki, Jan. 2012. The great mystery of the (almost) invisible translator Stylometry in translation. Teoksessa Oakes, M. P., & Ji, M. *Quantitative methods in corpus-based translation studies a practical guide to descriptive translation research*, 231-248. John Benjamins.
- Susam-Sarajeva, Şebnem. 2003. Multiple-entry visa to travelling theory: Retranslations of literary and cultural theories. *Target*. 15:1, 1–36.
- Venuti, Lawrence. 1995 *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Routledge, London. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203360064>

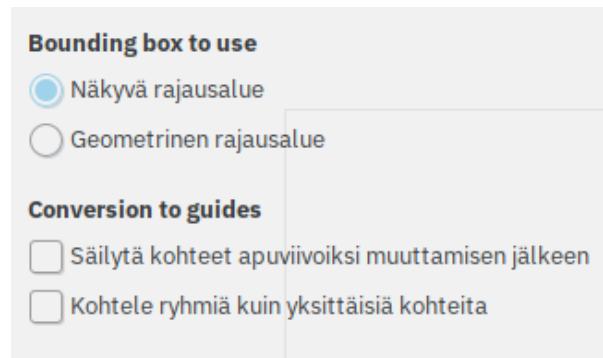
Tommi Nieminen

Määrä laatuna ja laatu määränä

Käännöksen laatu on periaatteessa ensi sijassa jotakin, joka tulee arvioitavaksi sen jälkeen, kun käännös sinänsä on ”valmis” – kokonainen, käyttökelpoinen ja loppukäyttäjälle siirtynyt eli määrällisesti sataprosenttisesti loppuun toteutettu. Käännöstyön etenemisen kannalta määrä tulee siis työjärjestyksessä ensin ja laatu seuraa.

On kuitenkin tilanteita, joissa määrä ja laatu saattavat astua toistensa varpaille. Laajojen vapaiden ohjelmistojen kuten KDE Plasma -työpöytäympäristön joukkoistetuissa kotoistuksissa on pysyvästi tilanne, ettei käännös koskaan ehdi määrällisesti valmistua ainakaan sikäli kuin puhutaan julkisessa jaossa olevasta ja käyttäjille leviävästä versiosta. Kääntäjien työtunnit tuntuu tällöin tavallisesti järkevämältä osoittaa siihen, että käännös etenee määrällisesti mahdollisimman näkyvästi sen sijaan että aikaa käytettäisiin sen laadulliseen hiomiseen ja loppuun saattamiseen.

Toimintatapaa puoltaa se, että ohjelmakotoutuksen pahimpana laatuongelmana voi pitää puolikielisyttä (mistä oheisessa kuvassa esimerkki Inkscape-vektori-grafiikkaohjelman asetuksista). Kielen vaihtuminen luo erityisen huolimattoman ja viimeistelemättömän vaikutelman ohjelmasta. Tämä vaikutelma tahtoo ulottua kotoistuksen ulkopuolelle ja heijastua loppukäyttäjien käsityksiin ohjelmienkin laadusta. Erityisen ongelmallista on, että nämä kohdat saattavat olla kääntämättä siksi, että ne on joukkoistuksessa hankalampina jätetty myöhempään työvaiheeseen, mikä entisestäänkin lisää todennäköisyyttä, että *juuri ne* jonot loppukäyttäjä tarvitsisi omalla kielellään!

Olen aiemmin puhunut tietokonekäyttöliittymistä ”teksteinä” ja ”kielimaisemina”. Näillä metaforilla olen halunnut korostaa, että käyttäjä asettuu toimimaan jossakin ohjelmaympäristössä tavalla, jota kotoistaja ei suoraan näe mutta joka viime kädessä toimii kotoistuksen laadunarvioinnin keskeisenä kriteerinä. Ajatusta voisi jatkaa niin, että on olemassa ”avainnäkyymiä”, jotka riittävän suuri ja merkitsevä osa loppukäyttäjäkunnasta riittävän usein ja taajaan kohtaa, jotta sen *määrällinen* kääntäminen osoittautuu *laadullisesti* jopa tärkeämmäksi kuin itse laadun hiominen olisi. Näiden tunnistaminen saattaisi olla oleellista myös ohjelman tekijöiden kannalta, joten olisiko tässä lupaava uusi yhteistyön mahdollisuus ohjelmoija- ja kotoistajatahojen kesken?

Joanna Nolan

Research Associate, SOAS, London

The (fictional) translator's image

This session presentation will explore, through close reading of three analysed texts, the image and significance of the translator / interpreter character in contemporary fiction. As per Xu (2021), 'Translation is not only a code-switching at the linguistic level, but also ... spread[s] cultural information.' The characters inhabit various roles which conform to Xu's observation. In certain cases, they serve a didactic function and enable discussion of lesser-known and endangered languages and linguistics, as in John Le Carré's *The Mission Song*. Its interpreter narrator, Bruno Salvador (pointedly the Spanish for saviour), also provides a sense of cultural translation, "he treasured as much as I did my mynah-bird ear and jackdaw memory". In *Bel Canto* by Ann Patchett, the interpreter character, Gen Watanabe, has metaphorical significance representing both the power and the impotence of language. Bruno and Gen are both the heroes of their stories. The manner in which the authors create the 'translator's image' endows these characters with a suggestion of enhanced intellectual (and emotional) superiority. Bruno cautions, "Never mistake, please, your mere translator for your top interpreter".

The specific language used to describe their ability intimates an innate malleability and social flexibility, an ability to transcend boundaries and borders, both literal and metaphorical. Bruno describes his spoken English as "blank, scrubbed clean and unbranded...I like it, clients like it...I'm not in their camp but I'm not in the other fellow's either. I'm stuck out there in mid-ocean...the bridge, the indispensable link". Gen has a similar gift, an ability almost to disappear, "But it was not his presence that Mr. Hokosawa was drawn to, it was his lack of presence. Gen was an extension, an invisible self that was constantly anticipating his needs".

The presentation will also address the less favourable portrayal of the interpreter in Jhumpa Lahiri's *Interpreter of Maladies*, the rather ironic title of a short story. The image created of the so-called interpreter, Mr Kapasi, is of a self-acknowledged failed linguist, almost a charlatan: "Now only a handful of European phrases remained in his memory, scattered words for things like saucers and chairs". He embodies a lack (and breakdown) of communication and loss of linguistic ability. The presentation will show how the translator's image is utterly integral to the plot, characterisation and themes of all three texts.

References

Lahiri, Jhumpa, 2000. *Interpreter of Maladies*, London: Harper Collins.

Le Carré, John, 2006. *The Mission Song*, London: Hodder & Stoughton.

Patchett, Ann, 2001. *Bel Canto*, London: 4th Estate.

Xu, Y. (2021) Cultural Image Translation Strategies from the Perspective of Eco-Translatology. *Creative Education*, 12, 1207-1214

Päivi Pasanen
Helsingin yliopisto

Koronavirustaudin kehysmalli kriisiviestinnässä

COVID-19-viruksen aiheuttama maailmanlaajuinen pandemia on tuottanut lyhyessä ajassa suuren määrän uusia käsitteitä viranomaisten ja tiedotusvälineiden viestintään. Pandemia on osoittanut, miten tärkeää on, että viestintä on selkeää ja ohjeet ovat yksiselitteisiä. Kriisitilanteessa toimintaohjeet sekä pandemian aiheuttajaa, viruksen leviämistä ja siltä suojautumista koskeva tutkimustieto on viestittävä viivytyksettä kansalaisten saataville monella kielellä. Kääntäjien onkin nopeasti otettava haltuun suuri joukko uusia käsitteitä ja niiden nimityksiä sekä löydettävä vastineet toisella kielellä. Tähän kääntäjän sanastotyöhön perinteinen terminologinen sanastotyö soveltuu huonosti, sillä sen menetelmä, käsiteanalyysi, on työläs ja aikaa vievä. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, soveltuuko kehyssemantiikkaan perustuva kehysmalli kriisiviestinnän työkaluksi.

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään kehysperustaista terminologiaa (frame-based terminology), joka perustuu Charles Fillmoren kehysteorialle (ks. esim. Fillmore 2006 [1982]). Kehys on kokonaisrakenne, joka kuvaa olion, tilanteen tai tapahtuman toisiinsa liittyvien käsitteiden järjestelmänä. Se on kielestä riippumaton ja sovellettavissa monenlaisiin viestinnällisiin tarkoituksiin. Kääntäjien lisäksi työkalun mahdollisia käyttäjäryhmiä ovat esimerkiksi viranomaiset, viestinnän suunnittelijat ja toimittajat.

Tutkimuksen ensisijaisena aineistona on Kielipankkiin tallennetusta Ylen uutisarkistosta koottu korpus, joka kattaa koronapandemiaa käsittelevät uutiset vuoden 2020 maaliskuusta saman vuoden elokuuhun. Korpuksen analyysissä käytetään apuna olemassa olevaa koronavirustaudin kehysmallia (Termcoord 2020) ja Sketch Engine -korpustyökalua (sketchengine.eu).

Lähteet

- Fillmore, Charles J. 2006 [1982]. Frame Semantics. Teoksessa: Dirk Geeraerts (toim.) *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin: De Gruyter Mouton, 373–400. Alkuperäisjulkaisu: Linguistic Society of Korea (toim.) *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul: Hanshin, 111–137.
- Termcoord 2020 = Frame-based Terminology: example, coronavirus terminology event. Yourterm April 6, 2020. yourterm.org Terminology without borders. Saatavissa: <https://yourterm.org/2020/04/coronavirus-disease-2019-covid-19/> [viitattu 15.11.2021].

Esa Penttilä
Itä-Suomen yliopisto

Miten kääntäjä ja kääntäminen näkyy sanomalehdessä

Aktiivista keskustelua kääntäjien näkyvyydestä ja näkymättömyydestä on käyty käännöstieteessä jo ainakin Venutin (1995) kantaaottavan kirjan ilmestymisestä lähtien. Näkyvyys on toisaalta läheisesti kytköksissä kääntäjän statukseen, jota viime vuosina on tutkittu melko runsaasti. Itse näkyvyyttä on kuitenkin tutkittu selvästi vähemmän, ja tietääkseni laajimmat kääntäjän näkyvyyteen liittyvät tutkimukset Suomessa ovat pro gradu -tutkielmia (ks. Kokkonen 2012; Toikka 2021).

Kääntäjän ja kääntämisen näkyvyyttä voi tarkastella useasta eri näkökulmista. Yksi mahdollinen lähtökohta on vertailla näkyvyyttä Koskisen (2000: 99) jaottelun mukaisesti tekstuaaliseen, paratekstuaaliseen ja ekstratekstuaaliseen. Tekstuaalinen ja paratekstuaalinen näkyvyys on lähinnä kääntäjän itsensä tuottamaa ja ilmenevät itse käännöksessä tai sen oheisteksteissä, kun taas ekstratekstuaalinen näkyvyys on muiden tuottamaa ja ilmenee varsinaisten käännösten ulkopuolella. Aiemmassa tutkimuksessa on yleensä keskitytty johonkin näistä ulottuvuuksista. Tässä esitelmässä on kuitenkin tarkoitus tarkastella kokonaisvaltaisemmin sitä, miten näkyvyyden eri ulottuvuudet tulevat esiin suomalaisessa sanomalehtiaineistossa. Analyysin pohjana käytetään otosta *Helsingin Sanomista*, ja tästä otoksesta on tarkoitus tarkastella määrällisesti ja laadullisesti toisaalta sitä, miten kääntäjiä tuodaan esille lehden kirjallisuusarvosteluissa ja toisaalta sitä, miten kääntäminen näkyy tai ei näy lehden sisällössä.

Lähteet

- Kokkonen, Hanna. 2012. *Taiteilijoiksi kelpuutetut? Kääntäjien julkisuuskuvat suomalaisissa päivälehdissä*. Pro gradu -tutkielma, Käännöstiede (englanti), Tampereen yliopisto.
- Koskinen, Kaisa. 2000. *Beyond Ambivalence: Postmodernity and the Ethics of Translation*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Toikka, Sasu. 2021. Translators' Visibility in Online Book Reviews – Comparison of Amateur and Professional Reviews in English and Finnish. Pro gradu -tutkielma, englannin kieli ja kääntäminen, Itä-Suomen yliopisto.
- Venuti, Lawrence. 1995. *The Translator's Visibility: A History of Translation*. Lontoo: Routledge.

Terhi Rissanen
FL, Turun yliopisto

Yleisradio Oy:n viittomakieliset uutistoimittajat kääntäjinä

Esitelmässä tarkastellaan viittomakielisten uutistoimittajien toimintaa kääntäjinä. Aihetta on aikaisemmin tutkittu vain vähän: suomalaisella viittomakielellä (SVK) lähetetyistä uutisista on tehty yleisesitys AMK-opinnäytetyönä (Niininen & Timgrén 2005). Uutiskääntäjien käännösnormeja on tutkittu brittiläisen viittomakielen (BSL) uutisista vertaillen mm. natiivien ja ei-natiivien kääntäjien TAP-prosesseja ja prosodiikkaa (Stone 2009).

Tutkimusta varten viittomakielisille uutistoimittaja-uutistenlukijoille (4 vastaajaa) tehtiin kartoittava kvalitatiivinen kyselytutkimus heidän työstään kääntäjinä kahden kotimaisen kielen välillä (suomi–SVK). Kaikki vastaajat olivat työskennelleet pitkään viittomakielisten uutisten toimittajina, kääntäjinä ja uutistenlukijoina, joten he muodostavat ns. eliittitoksen. Yksi vastaajista oli viittomakielinen viittomakielen tulkki (ks. Sommer Lindsay 2016), muut uutiskäännöstyössä kääntäjiksi oppineita.

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien toimintakäytänteitä ja normeja käännösten tuottamisessa. Kysymyksenasettelu perustui käännöstieteestä nouseviin kysymyksiin. Aineiston sisällönanalyysia tehtiin semiotranslaation näkökulmasta (Gorlée 1994). Tulosten perusteella kääntäjien välillä on eroja mm. suhtautumisessa kotouttamiseen ja kohdentamiseen, neutraaliuteen ja kattavuuteen. Kyselytutkimus on osa tekijän vk-uutisten käännösten laajempaa vertailevaa tutkimusta.

Lähteet

- Gorlée, Dinda L. 1994. *Semiotics and the Problem of Translation: With Special Reference to the Semiotics of Charles S. Peirce. Approaches of Translation Studies 12*. Amsterdam & Atlanta: Rodopi.
- Niininen, Katja & Tarja Timgrén 2005. Kuurojen omat uutiset. Viittomakielisten uutislähetysten kartoitus ja kehittäminen. Opinnäytetyö. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://docplayer.fi/8468809-Kuurojen-omat-uutiset-viittomakielisten-uutislahetysten-kartoitus-ja-kehittaminen.html>
- Sommer Lindsay, Mette 2016. *Deaf Interpreters in Europe 2016. A comprehensive European survey of the situation of Deaf Interpreters today*. Danish Deaf Association.
- Stone, Christopher 2009. *Toward a Deaf Translation Norm. Studies in Interpretation, Volume 6*. Washington DC: Gallaudet University Press.

Douglas Robinson

Chinese University of Hong Kong, Shenzhen

The Experimental Translator:

Transcreating/Editing Volter Kilpi's Unfinished Posthumous novel *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle*

This is an account of my own experience as the experimental transcreator of Volter Kilpi's posthumous novel, *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle* as *Gulliver's Voyage to Phantomimia* (Robinson 2020), and thus a radical expansion and complication of the "translator's image" that is the theme of the conference. It also dovetails with Workshop 6: "Experimental Translation—Expanding the Finnish<>English Translator's Range of Options".

What attracted me to the project from the start was that Kilpi (1944/1993) presented the novel not only as a "found manuscript," as Swift had done with *Gulliver's Travels*, but specifically a "found *translation*": Kilpi wrote that the manuscript bundle had appeared on his desk as University Librarian at the University of Turku Library, written in English, apparently by Gulliver himself, and he had translated it into Finnish himself. Since he only managed to write 24 and a half chapters before suffering the stroke that ended his life, I realized that I could *translate* those chapters that he wrote and *write* the novel to the end that he had told his son he was planning—but *present* myself not as the novel's transcreator but as its editor. I would in effect be creating what Fernando Pessoa called a "heteronym"—a characterized pseudonym—named "Douglas Robinson," someone who had stumbled upon the same manuscript decades later and edited it for publication (though I would also proclaim myself its transcreator on the front cover). A fragmented or fractal "translator's image," in other words: as translator, as creator, and as editor. And the whole elaborate collection of paratexts that I ended up either translating or creating for the volume would stand as expanded support for Kilpi's own "found translation" trope: translating Kilpi's "translator's preface," but also inventing a fictitious Finnish Kilpi scholar at the "University of Nuorgam" and writing a reader's report by him, turning Ethel Cartwright from the novel into a time-traveler who engineers all the fortuitous "findings" of the manuscript and writes a "publisher's postscript," and so on.

References

Kilpi, Volter. 1944/1993. *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle*. Edited by Viljo Suomi. Helsinki: Kensington.
Robinson, Douglas, trans. 2020. Volter Kilpi, *Gulliver's Voyage to Phantomimia*. Bucharest: Zeta.

Marja Sorvari

Itä-Suomen yliopisto, Humanistinen osasto

Tulkin kuva Mihail Šiškinin *Neidon hius* ja Ljudmila Ulitskajan *Daniel Stein* -teoksissa

Kääntäminen aiheena ja teemana kaunokirjallisuudessa sekä kääntäjien ja tulkkien käyttö henkilöhahmoina ulottuu pitkälle historiaan. Kaindlin mukaan nykykirjallisuudessa voidaan kuitenkin puhua kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyvien teemojen ja henkilöhahmojen merkittävästä lisääntymisestä. Tämän on nähty liittyvän mm. liikkuvuuden ja kulttuurienvälisten kontaktien voimakkaaseen lisääntymiseen nyky-yhteiskunnassa, minkä myötä kääntämisen ja kääntäjien merkitys kulttuurisina välittäjinä on kasvanut voimakkaasti. (Kaindl 2014, 3-5.) Myös venäläisessä nykykirjallisuudessa kääntämisestä on tullut yksi keskeisistä teemoista 1990-luvulta lähtien. Kääntäjän ja tulkin hahmon ovat teoksissaan asettaneet keskiöön useat Venäjän nykykirjailijat (Baer 2005; Juhnova 2015).

Tarkastelen tässä sektioesitelmässä, millainen kääntäjän ja tulkin kuva piirtyy kahdessa venäläisen nykykirjallisuuden teoksessa. Mihail Šiškinin romaani *Neidonhius* (suom. Vappu Orlov, 2015, alkuteos *Venerin volos*, 2005) kertoo Sveitsissä asuvasta venäläisestä miehestä, joka työskentelee tulkkina vastaanottokeskuksessa. Tulkkina hän avustaa entisen Neuvostoliiton alueelta saapuvia maahan pyrkiviä turvapaikanhakijoita, jotka pyrkivät luomaan tarpeeksi uskottavan tarinan päästäkseen ”paratiisina” pitämänsä maahan. Erityistä Šiškinin romaanissa on, että hän ei käytä nykyvenäjän mukaista termiä *perevodtšik* (ven. kääntäjä/tulkki) vaan vanhahtavaa *tolmatš* käsitettä, joka voi viitata myös tulkitsemiseen ja selittämiseen. Ljudmila Ulitskajan romaani *Daniel Stein* (suom. Arja Pikkupeura, 2016, alkuteos *Daniel Štain, perevodtšik*, 2006) kertoo Daniel Steinista, jonka elämäntehtävänä on olla tulkki, välittäjä ja ”sillanrakentaja” eri kulttuurien, uskontojen ja ideologioiden välillä. Steinin omassa elämäntarinassa eri kielillä, kulttuureilla ja uskonnoilla on suuri merkitys: hän on Puolan juutalainen, joka toisen maailmansodan aikana salaa todellisen identiteettinsä ja toimii natsipoliisin tulkkina. Tätä asemaansa hyväksikäyttäen hän pelastaa 300 juutalaisen hengen. Paettuaan natsien katolilaiseen luostariin, hän kääntyy kristityksi ja sodan jälkeen perustaa Israeliin omaperäisen juutalais-kristillisen seurakunnan. Esitelmän tavoitteena on tutkia, millaisena kääntäjä/tulkin hahmo ja toiminta näissä teoksissa esitetään: miten hänen ajatuksiaan ja tunteitaan avataan ja perustellaan ja millaisena tulkin rooli teoksissa näyttäytyy.

Lähteet

- Baer, Brian James. 2005. Translating the transition: the translator-detective in Post-Soviet fiction. *Linguistica Antverpiensia* 4 (2005), Fictionalising Translation and Multilingualism, Dirk Delabastita & Rainier Grutman (eds.): 243–254.
- Kaindl, Klaus. 2014. Going fictional! Translators and interpreters in literature and film. An introduction. Teoksessa Klaus Kaindl & Karlheinz Spitzel (toim.) *Transfiction: Research into the Realities of Translation Fiction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing House, 1-26.
- Juhnova, I.S. 2015. Obraz perevodtšika i problema mežkulturnoi kommunikatsii v sovremennoi otetšestvennoi literature. *Vestnik nižegorodskogo universiteta imeni N.I. Lobatševskogo* 2/2015, 309-313.
- Šiškin, Mihail. 2015. *Neidon hius*. Suom. Vappu Orlov. Helsinki: WSOY.
- Ulitskaja, Ljudmila. 2016. *Daniel Stein*. Suom. Arja Pikkupeura. Helsinki: Siltala.

Juho Suokas
Itä-Suomen yliopisto
Lauri Lattu

Alaviitteet Cthulhun kunniaksi! Kääntäjän näkyvyys 2020-luvun Lovecraft-suomennoksissa

H. P. Lovecraftin teokset ja niiden pohjalta syntynyt Cthulhu-mytologia ovat kiistaton osa modernia kauhukulttuuria. Vuonna 2020 ilmestynyt *Väri avaruudesta ja muita Cthulhu-mytologian tarinoita* ja 2021 ilmestynyt *Hulluuden vuorilla* ovat syntyneet Lovecraft-asiantuntija Lauri Latun aloitteesta kääntää Lovecraftin tuotantoa englanninkielisten alkuperäisten käsikirjoitusten pohjalta. Aloitteen taustalla oli Latun tyytymättömyys aiempiin suomeksi julkaistuihin käännöksiin, jotka on tehty puutteellisten lähtötekstien pohjalta. Lattu on kääntänyt ja toimittanut uudet käännökset, joiden lähtötekstit perustuvat S.T. Joshin (esim. Lovecraft 1999) kokoamiin englanninkielisiin alkuperäisiin käsikirjoituksiin ja Brownin yliopiston Lovecraft-arkistoihin (<https://repository.library.brown.edu/studio/collections/bdr:jyhg75bu/>) [viitattu 25.2.2022].

Lawrence Venutin mukaan kääntäjän tulisi olla näkyvä osa käännettyä tekstiä, vaikka se aiheuttaisikin lukijalle enemmän kognitiivista työtä (2017: xv) – tai Lovecraftin hengessä: kääntämisen verhon raottaminen tapahtukoon vaikka lukijan mielenterveyden uhalla. Usein Venutin tulkitaan suosivan vieraannuttavaa ja ei-sujuvaa käännoistyyliä, mutta tarkempi tarkastelu osoittaa, ettei Venuti ole hylkäämässä sujuvaa kohdekieltä, vaan pikemminkin kannustaa kääntäjiä rikkomaan erilaisia kielten ja kulttuurien valtarakenteita ylläpitäviä normeja (esim. Venuti 2017). Kyseessä ei ole niinkään suora ohje suosia tiettyjä käännostrategioita, vaan enemmän eettinen kysymys siitä kuka kääntää, mitä kääntää ja miten kääntäjä vaikuttaa lähtöteokseen ja kohdekulttuuriin. Kääntäjän näkyvyyteen voi vaikuttaa tekstinsisäisesti käännostratkaisujen kautta, mutta myös esimerkiksi paratekstuaalisilla elementeillä, kuten kääntäjän huomautuksilla sekä esi-/jälkipuheilla (Buendia 2013).

Tässä sektioesitelmässä tarkastellaan, minkälaisin keinoin kääntäjä on tehty lukijalle näkyväksi tuoreissa Lovecraft-suomennoksissa. Kääntäjän näkyvyys on voimakasta, eikä lukija pääse unohtamaan suomenkielisen tekstin takana lymyilevää entiteettiä, jonka keinoihin kuuluu mm. tiettyjen käännostrategioiden suosiminen, lukuisten tekstin sisältöä lukijalle avaavien alaviitteiden käyttö sekä kääntäjä-toimittajan esi- ja jälkipuheet.

Lähteet

- Buendia, Carmen Toledano 2013. "Listening to the voice of the translator: A description of translator's notes as paratextual elements." *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 5(2), 149–162.
- Lovecraft, Howard Phillips; S.T. Joshi (toim.) 1999. *Call of Cthulhu and Other Weird Stories*. Penguin.
- Lovecraft, Howard Phillips; Lauri Lattu (toim.) 2020. *Väri avaruudesta ja muita Cthulhu-mytologian tarinoita*. Nysalor-kustannus.
- Lovecraft, Howard Phillips; Lauri Lattu (toim.) 2021. *Hulluuden vuorilla*. Nysalor-kustannus.
- Venuti, Lawrence 2017. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Third edition. New York: Routledge.

Niina Syrjänen
Itä-Suomen yliopisto

Valokuvien kertomaa: sotatulkit SA-kuvissa

Tässä sektioesitelmässä tarkastelen SA-kuva-arkistoon tallennettuja valokuvia, joissa tiettävästi tai oletetusti on mukana tulkki. Tavoitteenani on valokuvien avulla täydentää asiakirja-aineiston perusteella muodostettua kuvaa tulkeista ja tulkkaustoiminnasta sodassa ja samalla pohtia sitä, mitä ja millaista tietoa tämä aineisto pystyy tutkimuskohteesta kertomaan. Suomen Puolustusvoimien SA-kuva-arkisto tarjoaa verkossa nähtäväksi kaikkiaan noin 160 000 valokuvaa sotiemme ajalta vuosilta 1939–1945. Päämajan propagandaosaston ja sittemmin tiedotuskomppanioiden ottamiin kuviin on tallennettu paitsi sotatapahtumia ja rintamaelämää, myös kotirintaman arkea. Kuvakokoelmaan mahtuu myös pienehkö määrä otoksia, joissa kuvattuna on tulkki joko tulkkaustilanteessa tai muussa yhteydessä. Kuvateksteihin perustuvalla hakutoiminnolla, tulk*-hakusanaa käyttäen, tulkkikuvia löytyy reilut 50 kappaletta, mutta lukumäärää saadaan kasvatettua hakemalla muista lähteistä saatujen tietojen avulla esimerkiksi tiettyjä henkilöitä tai tulkkaustilanteita.

Koska koko käänös- ja tulkkaustoiminnan tutkimus sodan (ja historian) kontekstissa perustuu pitkälti siihen olettamukseen, että tietynlaisissa tilanteissa on täytynyt tapahtua kieltenvälistä liikettä, voidaan valokuva-aineiston kohdallakin lähtökohtana pitää oletettuja tulkkaustilanteita, tai ”oletettuja translationaalisia tiloja”, kuten Kujamäki (2014: 130) on muotoillut käsitteiden ”assumed translation” (Toury 1995: 35) ja ”assumed transfer” (D’hulst 2012: 141–142) pohjalta. Kujamäki (2014) on analysoinut yhtä oletettua tulkkaustilannetta siitä otetun lähes 20 kuvan sarjan avulla ja tehnyt johtopäätöksiä tulkin roolista kyseisessä tilanteessa. Tässä esitelmässä valokuva-aineisto kattaa useampia oletettuja tulkkeja erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä, ja pyrkimyksenäni on kuva-analyysin periaatteiden (mm. Seppänen 2001) avulla laajentaa tietämystä sodan tulkeista, heidän työstään ja työskentelyolosuhteistaan sekä mahdollisesti roolistaan ja asemastaan niin tehtäviä suorittaessaan kuin yleisesti armeijan hierarkiassa.

Lähteet

- D ’hulst, Lieven. 2012. “(Re)locating translation history: from assumed translation to assumed transfer.” *Translation Studies*, 5(2), 139–155.
- Kujamäki, Pekka. 2014. "Interpreting for generals: Military interpreters in Finnish propaganda photography". Teoksessa Fernández-Ocampo, Anxo & Wolf, Michaela, *Framing the Interpreter: Towards a visual perspective*. Routledge, 128–139.
- Seppänen, Janne. 2001. *Katseen voima: kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Toury, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins.

Kristiina Taivalkoski-Shilov

Turun yliopisto

Yhdet vai neljät kasvot? Mitä usealla nimellä julkaiseminen kertoo kääntäjästä ja miten se heijastuu hänen käännoksiinsä?

Käännöstieteessä (yksin työskentelevän) kaunokirjallisuuden kääntäjän identiteetti on perinteisesti nähty yhtenäisenä kokonaisuutena, jonka erityispiirteet heijastuvat tekstuaaliselle tasolle kääntäjän omana, muista erottuvana äänenä. Kääntäjä yksilöityy ja erottuu muista kääntäjistä myös nimensä avulla, joka erityisesti pitkän uran tehneillä kääntäjillä assosioituu ajan myötä kääntäjän ääneen: kääntäjä tunnetaan tietynlaisesta kädenjäljestä. Vaikka nimen ja äänen yhtenäisyys todennäköisesti pätee useimpiin harjaantuneisiin ammattikäntäjiin, kääntämisen historia tuntee kuitenkin tapauksia, joissa niillä ei ole tosiasiallista yhteyttä. Yksittäisen kääntäjän tai seipiteellisen henkilön nimissä voidaan julkaista useampien kääntäjien töitä. Tällainen tapaus on esim. nimimerkki Lea Karvonen (ks. Kujamäki 2007). Toinen poikkeustapaus on se, että kääntäjä julkaisee käännoksiään useammalla nimellä tai vaihtaa nimeä uransa aikana. Esitelmäni käsittelee jälkimmäistä tapausta suomentaja Kyllikki Härkäpään (1921–1998) esimerkin pohjalta. Vuonna 1991 Mikael Agricola -palkinnon saanut Kyllikki Härkäpää (ks. Jaakkola 1991) käytti uransa aikana tietyvästi neljää eri nimeä: Kyllikki Nurminen (1945–1953), Kyllikki Holmquist (1954–1958), Kyllikki Härkäpää (1959–1998) ja Osmo Hamelin (1965) (Launonen et al. 1985). Osa nimenvaihdoksista liittyi siviilisäädyn muutokseen tai perheen yhteiseen nimenvaihdokseen. Kuitenkin mm. Osmo Hamelin -nimellä julkaiseminen viittaa tietynlaiseen identiteettipeliin, oman nimen salailuun tai leikittelyyn.

Esitelmäni tavoitteena on selvittää, miten nimenvaihdokset näkyvät ja mahdollisesti selittyvät Härkäpään tuotannossa. Onko Härkäpään julkaisuprofiili ja tyyli yhtenäinen koko hänen uransa ajalta vai onko kaikilla neljällä nimellä erilainen julkaisuprofiili? Tutkimuksessani tarkastelen Härkäpään eri nimillä julkaistujen tekstien julkaisutietoja (lähtökielet, teosten genre) ja tarkastelen laajassa mittakaavassa suomennosten vastaanottoa (esimerkiksi Härkäpään saamia lukuisia käännoispalkintoja ja niiden perusteluja). Lisäksi kartoitan Härkäpään suomennosten paratekstejä ja tutkin Härkäpään neljän eri ”nimen” tyyliä vertailevaa tekstianalyysin keinoin.

Lähteet

- Hämäläinen, Timo. 1998. ”Suomentaja Kyllikki Härkäpää: Etevä käänno on osa kansalliskirjallisuutta.” *Helsingin Sanomat* 9.6.1998.
- Jaakkola, Marja Leena. 1991. ”Elämän tarkoituksesta otettu valokopio. Agricola-palkinto, Kyllikki Härkäpää, Tove Jansson ja Reilua peliä.” *Kääntäjä* 1991, no 5, 3.
- Kujamäki, Pekka. 2007. ”Lea Karvonen (nimimerkki).” Riikonen, Hannu et al. *Suomennoskirjallisuuden historia II*. Helsinki: SKS, 509–511.
- Launonen, Hannu et al. 1985. ”Härkäpää, Kyllikki Margareta, Osmo Hamelin, Kyllikki Holmquist, Kyllikki Nurminen.” *Suomen kirjailijat 1945–1980*. Helsinki: SKS.

Laura Tarkka
University of Turku

The Covert Orations of Dr Simmons: Translating Medical Knowledge in 18th Century Europe

The proposed session presentation concerns the translation of medical knowledge into English in the eighteenth century. Examining the anonymously published translation *A Treatise on Experience in Physic* (London 1778) by Samuel Foart Simmons, MD, I ask how and why this translating physician made himself invisible when in fact replacing parts of the source text *Von der Erfahrung in der Arzneykunst* (1763) with his own arguments. In addition, I also ask how Simmons could possibly expect such a heavily manipulated translation to be successful among the educated fellow physicians who constituted his target audience.

As I will argue, it is useful to consider Simmons's choices from the perspectives of classical rhetoric and eighteenth-century patriotism (see Smith 2020; Renner 1989). In this way, the translated work – a textbook on the construction of medical knowledge – can be roughly divided into passages of audience-oriented “orations” (reasoning) and of eye-witnessed “history” (medical record). While Simmons translated the latter in a word-for-word manner enabling the reader to see, as it were, what the author had seen, in passages read as “orations” he took the liberty not only to paraphrase the author's arguments but at times even to replace them with his own (see Henderson 2013). This, I would suggest, had to do with the idea of making the translation useful to the target audience and thus serving one's own country.

Simmons's choices seem to have been based not only on the general cultures of classical rhetoric and early modern experimental science but also on the source text, which made an explicit distinction between rhetoric and medical record. Indeed, the original author Johann Georg Zimmermann was a Swiss patriot physician who received European-wide acclaim as an eloquent German author himself (Zenker 2007). By stressing on the one hand that observations should not be mixed with reasonings and on the other hand that “true” physicians were able to see and judge what was essential, Zimmermann unwittingly encouraged the rewriting of his own reasonings (see Lefevre 2017 [1992]). However, when doing this, Simmons chose to disguise himself as the original author, thereby covertly distorting the ethos of the source text. As it seems, his interventions went unnoticed, which raises interesting questions about the role of rhetoric in the history of scientific translation.

References

- Henderson, Felicity (2013). “Faithful interpreters”. *Notes and Records of the Royal Society* 67, 101-122.
- Lefevre, André (2017 [1992]). *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*. Oxon: Routledge.
- Renner, Frederick M. (1989). *Interpretatio: Language and Translation from Cicero to Tytler*. Amsterdam: Rodopi.
- Smith, Tania S. (2020). *Classical Rhetoric in English, 1650–1800: A Critical Anthology*. Leiden: Brill.
- Zenker, Markus (2007). *Therapie im literarischen Text: Johann Georg Zimmermanns Werk Über die Einsamkeit in seiner Zeit*. Tübingen: Niemeyer.

Tiina Tuominen

Turun yliopisto

Miten minusta tuli av-kääntäjä?

Suomalaisten av-kääntäjien kertomuksia alalle päätymisestä

Kun yritetään luoda kuvaa kääntäjistä ammattikuntana, yksi olennainen kysymys on, miten kääntäjät ovat päätyneet työhönsä ja juuri tietylle kääntämisen erikoisalalle. Kääntäjillä on monenlaisia koulutustaustoja, ja erikoisalan valinta voi olla tietoisien pyrkimysten tulos tai sattumien summaa. Monilla kääntäjillä on myös pitkiä urapolkuja, joihin sisältyy monenlaisia käännöstöitä ja usein muidenkin alojen töitä. Onkin hyödyllistä selvittää, onko kääntäjien ammattiin päätyminen kuvauksista löydettävissä yhteneväisyyksiä vai onko urapolku aina yksilöllinen. Tarkastelemisen arvoisia kysymyksiä ovat myös, ovatko nuorempien kääntäjien taustat erilaisia kuin alalla jo pitkään olleiden, onko työkielten välillä eroja tai miten eri erikoisaloille päädytään. Kenestä siis tulee kääntäjä ja miten?

Keskityn tässä sektioesitelmässä esittelemään ennen kaikkea suomalaisten av-kääntäjien taustoja ja av-käännösallalle päätymistä. Esitelmä perustuu 27 suomalaisen av-kääntäjän laajaan haastatteluun, jotka on tehty vuosina 2018–2019. Kääntäjät kertoivat haastatteluissa työhistoriastaan, työskentelytavoistaan ja ammatillisesta yhteisöstään. Haastateltavana oli sekä tekstityskääntäjiä että dubbauskäännösten ja dokumenttien selostustekstien tekijöitä, ja uransa eri vaiheissa olevia kääntäjiä alalla useita vuosikymmeniä olleista konkareista vasta muutaman vuoden töitä tehneisiin nuoriin av-kääntäjiin. Haastatteluissa esitetyt kokemukset av-kääntämisestä keskittyvät ajalle 1980-luvulta vuoteen 2019. Haastateltavat myös edustivat monipuolisesti eri toimeksiantajia ja erilaisia työskentelyolosuhteita. Tätä esitystä varten analysoin eritoten heidän vastauksiaan kysymykseen ”Miten sinusta tuli kääntäjä ja miten sinusta tuli av-kääntäjä?” Esittelen siis av-kääntäjien opiskeluhistoriaa ja kääntäjän uran alkuvaiheita. Pohdin ennen kaikkea, näkyykö vastauksissa johdonmukaisia eroja sen mukaan, milloin kääntäjä on aloittanut uransa ja miten eri toimeksiantajille päädytään. Tarkastelen myös sitä, millaiset valmiudet kääntäjänkoulutus on antanut av-kääntäjänä toimimiselle eli miten kääntäjänkoulutuksen saaneet haastateltavat kuvaavat opintojen vaikutusta heidän uraansa ja uravalintoihinsa.

Gun-Viol Vik

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Minna Kilpinen

Sininauhasäätiö

Suomessa asumisen käytänteitä viidellä kielellä

Sininauhasäätiössä käynnistyi vuoden 2021 maaliskuussa Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF:n tukema yksivuotinen *Sanastotyö kiintiöpakolaisten kotoutumisen edistämiseksi* -hanke. Uuteen maahan muuttava ihminen kohtaa käytänteitä ja yhteiskunnallisia järjestelmiä, joiden ymmärtämiseen hän tarvitsee tukea ja selvennystä ymmärtämällään kielellä. Hankkeessa laadittiin pakolaisille kohdennettu asumiseen ja sosiaaliturvaan liittyvä kuvitettu sanasto selityksineen sekä käännettiin sanasto ryhmäkäännöstyön keinoin. Sanaston pohjalta laadittiin myös erikieliset videot erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomille.

Ensin materiaali tuotettiin suomen kielellä, minkä jälkeen työstettiin kurdin- (sorani), arabian-, Kongon swahilin- ja tigrinjankieliset käännökset kääntäjäryhmissä. Pakolaisille suunnattujen kuvitettujen sanastojen ja videoiden lisäksi hankkeessa tehtiin myös tulkkeja ja kääntäjiä varten kaksikieliset sanastot, joissa suomenkieliset termit ja toisen kielen termit ja määritelmät ovat rinnakkain. Näiden sanastojen on tarkoitus auttaa kääntäjiä ja tulkkeja heidän työssään tarjoamalla yhdessä sovittuja ja näin ollen standardisoituneempia käännöksiä sanaston termeille. Yhdenmukaiset termit tulkkaus- ja käännöstyössä ovat merkittävässä asemassa siinä, että toista kieltä käyttävä asiakas kuulisi tai lukisi aina saman termin samasta käsitteestä tulkista tai kääntäjästä riippumatta.

Hankkeessa Diakonia-ammattikorkeakoululla oli keskeinen rooli kielten, kääntämisen ja tulkkauksen asiantuntijana, hankeen materiaaliuotannossa sekä hankkeen ohjausryhmätyöskentelyssä. Diakin kautta käännöstyöhön saatiin mukaan opiskelijoita sekä jo valmistuneita ammattilaisia. Käännökset toteutettiin 2–3 hengen kääntäjäryhmissä, joissa kunkin kielen kääntäjät ja osaajat työstivät sanastoa yhteistyössä.

Esitelmässä tuomme esiin sanaston rakentamisen prosessin: kuinka hankkeessa hanketyöntekijät ohjausryhmän tuella laativat suomenkielisen materiaalin selkeällä yleiskielellä (ks. Leskelä & Uotila, 2020, s. 227–237) ja visualisoinnoilla, minkä jälkeen materiaalin erikieliset käännökset työstettiin käännösryhmissä. Esimerkkien avulla pohdimme myös käännösten lähtötekstiin liittyviä vaatimuksia ja sitä, millä tavalla abstrakteja käsitteitä voidaan esittää sanallisesti ja kuvituksella.

Lähde

Leskelä, L. & Uotila, E. (2020). Selkokieli saavutettavan viestinnän välineenä. Teoksessa M. Hirvonen & T. Kinnunen (toim.) *Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* (s. 227–269). Gaudeamus.

Anu Viljanmaa
Tampereen yliopisto

Lähikuvassa tulkin kuunteluprosessi pikatulkkauksessa: ammatillista kuuntelemista etänä ja pikana

Esitelmässä tarkastellaan pikatulkkausta tekevän tulkin kuunteluprosessia. Pikatulkkauksella tarkoitetaan erilaisten mobiilisovellusten kautta tehtävää tulkkausta, jossa asiakas voi saada yhteyden tulkkiin lähes välittömästi ilman ennakkovarausta. Pikatulkkaukset eroavat tulkin näkökulmasta perinteisestä läsnäolotulkkauksesta ainakin kolmella tavalla: tulkkaukset tehdään etänä, tulkin ei niiden välillä tarvitse siirtyä fyysisesti paikasta toiseen, ja tulkkaukset tulevat äkillisesti ilman ennakkotietoa. Esitelmässä tarkastellaan, miten edellä mainitut kolme piirrettä vaikuttavat tulkin kuunteluprosessiin.

Pikatulkkauksessa tulkin kuuntelemisen puitteet eroavat läsnäolotulkkauksen kuuntelemisen puitteista. Läsnäolotulkkauksissa asioimistulkki voi havainnoida ympäröivää viestintätilannetta ja sen toimijoita monipuolisesti osana kuunteluprosessiaan. Hän reagoi havaitsemaansa ja voi sen pohjalta myös tietoisesti sopeuttaa omaa toimintaansa. (Viljanmaa 2020.) Pikatulkkaukset sen sijaan on etätulkkausta, joka toteutuu joko pelkän ääniyhteyden tai rajatun videokuvan välityksellä. Etätulkkauksessa rajalliset tai kokonaan puuttuvat visuaaliset tiedonlähteet vaikuttavat tulkin työskentelyyn (Wang 2018; Fernández Pérez & Toledano Buendía 2018). Toiseksi tulkin ei pikatulkkauksia tehdessään tarvitse siirtyä paikasta toiseen kuten läsnäolotulkkauksissa. Tämä säästää tulkin aikaa. Läsnäolotulkkauksissa fyysiset siirtymät voivat toimia tulkkien palautumiskeinona kuormittavan tulkkausten jälkeen (Viljanmaa 2020, 429). Etänä toteutettu tulkkaus puolestaan voi auttaa tulkkia säilyttämään etäisyyden käsiteltävään aiheeseen (Koller & Pöchhacker 2018), eikä edellä mainittua fyysistä siirtymää palautumiskeinona ehkä edes tarvita. Kolmanneksi pikatulkkauksessa on kyse ennakkoon ilmoittamattomasta tulkkaustarpeesta. Tiedot tulkkauspaikasta tulevat tulkkien viime hetkellä eikä tulkkaukseen voi erikseen temaatteisesti valmistautua. Valmistautuminen toimeksiantoon on keskeinen osa tulkin ammatillista kuunteluprosessia (Viljanmaa 2020, 416–425). On oletettavaa, että pikatulkkauksissa esimerkiksi tulkin aiempi tulkkauskokemus nousee keskeiseen asemaan tulkin kuunteluprosessissa.

Esitelmässä tarkastellaan miten pikatulkkauksen rajattu visuaalisuus, fyysinen staattisuus ja nopea tahti vaikuttavat tulkin kuunteluprosessiin. Tutkimus on laadullinen ja sen aineisto koostuu pikatulkkausta tekevien tulkkien haastatteluista. Analyysin pohjan luovat läsnäolotulkin kuunteluprosessin vaiheet (Viljanmaa 2020).

Lähteet

- Fernández Pérez, María Magdalena & Carmen Toledano Buendía (2018). "Contextualisation in telephone interpreting", *Quaderns. Revista de Traducció* 25, 231-244.
- Koller, Myriam & Franz Pöchhacker (2018). "The Work and Skills: A Profile of First-Generation Video Remote Interpreters." In: Napier, Jemina, Robert Skinner & Sabine Braun (eds.). *Here or There. Research on Interpreting via Video Link*. Washington DC: Gallaudet University Press, 89–110.
- Viljanmaa, Anu (2020). *Professionelle Zuhörkompetenz und Zuhörfilter beim Dialogdolmetschen*. Berlin: Frank & Timme.
- Wang, Jihong (2018). "It keeps me on my toes". Interpreters' perceptions of challenges in telephone interpreting and their coping strategies." *Target* 30 (3), 430–462.

Pia von Essen

Intertext ok, Evantia oy, SKTL ry, FIT

”Jatkuvia ponnisteluja” – kääntämisen ja tulkkauksen kuvia kuvataiteilija M. C. Escherin teoksissa

Hollantilainen Maurits Cornelis Escher (1898–1972) ei ollut käännöstieteilijä vaan matemaattisesti suuntautunut kuvataiteilija, mutta monissa hänen symmetriaa ja simultaaneja maailmoja käsittelevissä teoksissaan voi halutessaan nähdä kääntämiseen ja tulkkaukseen sovellettavia vertauskuvia. Tässä esitelmässä haluan esitellä muun muassa ajoittain tuntiopettajana tulkkauksen opetuksessa käyttämiäni kuvia sellaisista M. C. Escherin teoksista, jotka mielestäni voivat tarjota kääntämisen ja tulkkauksen omaksumisessa auttavia mielikuvia. Kyseessä ei ole tutkimushankkeen esittely, vaan esitelmä perustuu kokemuksiini ja näkemyksiini kääntäjänä ja tulkkina ja on epätieteellinen kokoelma teosesimerkkejä ja omia tulkintojani sekä tietoa ja valokuvia Escherin töitä. Esitelmän tarkoitus on Kätun kuvauksen mukaisesti käydä keskustelua käännös- ja tulkkausalan ilmiöistä ja tämän vuoden teeman mukaisesti käsitellä kääntämisen mielikuvia ja metaforia.

Lähteet

Ernst Bruno *M. C. Escherin taikapeili* TACO 1989.

Locher J. L. *The World of M. C. Escher* Harry N. Abrams, Inc. 1988.

Schattschneider Doris *M. C. Escher: Visions of Symmetry* Harry N. Abrams, Inc. 2004.

Erja Vottonen, Helka Riionheimo, Juha Lång, Juho Suokas ja Esa Penttilä
Itä-Suomen yliopisto

Monikielisyyden kuva tutkimusprojektissa: ReTra-hankkeen esittely

Englantia pidetään tieteen kielenä, mutta silti tutkimusryhmät ja -prosessit ovat usein monikielisiä. Tutkimusaineistoa kerätään monikielisissä ympäristöissä – joskus jopa tulkin avustuksella. Lisäksi taustakirjallisuutta saatetaan lukea monilla eri kielillä, ja myös tutkimustuloksia julkaistaan usein muillakin kielillä kuin ainoastaan englanniksi. Tutkimusprosessin monikielisestä luonteesta huolimatta tutkijat eivät aina välttämättä edes tiedosta tutkimustyöhön liittyvää monikielisyyttä ja kääntämistä. Esimerkiksi artikkelikäsitelmän kirjoittaminen englanniksi nähdään tavallisena osana tutkijan jokapäiväistä työtä silloinkin, kun englanti ei ole tutkijan äidinkieli. Se, että tutkimuksen monikielisyyttä ei tunnusteta, voi johtaa pahimmassa tapauksessa jopa eettisiin ongelmiin.

Nostaaksemme esiin tutkimusprosessin monikielistä luonnetta olemme järjestäneet *Translating research material* -nimistä opintojaksoa Itä-Suomen yliopistossa vuodesta 2018 alkaen (ks. Penttilä ym. 2020). Opintojakson tavoitteena on laajentaa väitöskirjatutkijoiden tietoisuutta akateemisen tutkimuksen monikielisyydestä ja siihen liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Opintojakson järjestäminen herätti mielenkiintomme tarkastella laajemmin tutkimukseen liittyvää translatorialisuutta (Research Translatoriality, ReTra), ja aloimme tutkia aihetta kyselytutkimuksella, jota levitettiin Itä-Suomen yliopiston tutkijoille (ks. Penttilä ym. 2021). Tarkoituksenamme on levittää tätä kyselytutkimusta muissa yliopistoissa Suomessa, Euroopassa ja lopulta myös muualla maailmassa. Tutkimusprojektimme tarkoituksena on tarkastella tutkimusprosessin monikielisyyttä globaalisti ja käyttää tätä tietoa tutkijoille suunnattavan opetusmateriaalin laatimiseen. Tässä esitelmässä kerromme käynnissä olevasta tutkimusprojektistamme ja jaamme kokemuksiamme väitöskirjatutkijoille tarkoitetun opintojakson järjestämisestä.

Lähteet

- Penttilä, Esa, Juha Lång, Helka Riionheimo, Juho Suokas & Erja Vottonen 2020. Ihmistieteellinen tutkimuskonteksti kääntämisen tilana: Kääntäminen ja tulkkaus osana väitöskirjatutkijoiden työtä. *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkausten tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 13, 43–57.
- Penttilä, Esa, Juha Lång, Helka Riionheimo, Juho Suokas & Erja Vottonen 2021. Multilingual communication in a researcher's work: Preliminary results of a questionnaire survey. *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkausten tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 14, 62–81.

Posterit – Poster presentations

Sanni Heininen

Uhanalaisen kielen elvyttäminen kääntämällä: karjalan kielen kääntäjien näkökulmia omaan työhönsä ja käännösprosessiin

Tämän posteriesitelmän aiheena on karjalan kielen kääntäjien omat näkemykset liittyen kielen kääntämiseen, käännöstoiminnan merkitykseen sen tulevaisuuteen. Posterit perustuu pro gradu -tutkielmaani. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten pääasiassa vapaaehtoisuuteen perustuvan käännöstoiminnan kautta voidaan elvyttää uhanalaista kieltä, ja miten kääntäjät itse näkevät työnsä karjalan kielen parissa. Aihe on ajankohtainen, sillä karjalan kieli on herättänyt yhä enemmän keskustelua viime vuosina, ja uusimmassa hallituksen kielipoliittisessa ohjelmaluonnoksessakin ehdotetaan, että karjalan kielelle laadittaisiin elvytysuunnitelma sekä toimenpideohjelma (Valtioneuvosto: Kielipoliittinen ohjelma 2021).

Posterissa esitellään uhanalaisen kielen käsite sekä eri tapoja, joilla uhanalaisia kieliä elvytetään (esim. Grenoble & Whaley 2006). Käännöstoiminta on yksi niistä. Lisäksi luodaan katsaus karjalan kieleen, sen historiaan sekä nykytilanteeseen ja toimintaan, jonka avulla on kieltä on pyritty lähivuosina elvyttämään. Esimerkkinä tästä toimii Itä-Suomen yliopiston Kiännä!-hanke, joka toimi vuosina 2015–2019 (Kiännä!-blogi 2014).

Aineisto on kerätty haastatteleamalla kuutta karjalan kielen kääntäjää, jotka edustavat eri aloja. Haastattelut on toteutettu alkuvuoden 2022 aikana etänä kokoussovelluksen avulla ja sisällöt on litteroitu analyysia varten. Haastattelujen kysymykset on jaettu osiin teemoittain. Ensin käsitellään kääntäjän suhdetta karjalan kieleen ja kääntämiseen sekä käsitystä omasta roolista kääntäjänä. Sitten käsitellään työn haasteita ja käännösmenetelmiä, alan koulutusta ja lopulta tulevaisuudennäkymiä sekä mahdollisia kehitystarpeita.

Tutkimuksen oletus on, että kääntäjillä ja käännöstoiminnalla on tärkeä rooli uhanalaisen kielen elvyttämisessä, sillä heidän avullaan kieli kehittyy ja se standardisoituu.

Lähteet

Grenoble Lenore & Whaley Lindsay 2006. *Saving Languages. An Introduction to Language Revitalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Valtioneuvosto. Kielipoliittinen ohjelma. 25.2.2021.

<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM071:00/2020> (18.2.2022)

Kiännä!-hankkeen blogi 2014.

<http://kianna-hanke.blogspot.com/p/esittely.html> (18.2.2022)

Posterit – Poster presentations

Mira Kainulainen

Tampereen yliopisto

Visuaalista taidetta näkövammaisille

Huomautus: Abstrakti on työpajan 4 kuvauksen yhteydessä.

Johanna Metsä-Ketelä

Oikeustulkin toimijuus, TAKK:sta valmistuneiden näkökulmia

Mediassa on keskusteltu pätevien oikeustulkkiensa saatavuudesta sekä muista oikeustulkkausten haasteista Suomessa (esimerkiksi MTVuutiset 2021 ja Mäntysalo, 2021). Tulkkiensa koulutus on keskeinen ratkaisu pätevien oikeustulkkiensa saatavuuteen. Posterisitelmässä keskityn oikeustulkkausten erikoisammattitutkinnon suorittaneiden tulkkiensa toimijuuteen heidän omasta näkökulmastaan.

Posterini liittyy opinnäytetyöhöni, jonka aiheena on oikeustulkin ammattitaito. Lähestyn ammattitaitoa toimijuuden näkökulmasta. Toimijuuden teoreettisessa tarkastelussa otan huomioon toimintaympäristön, muut toimijat ja oikeustulkin toiminnan tavoitteen (Kinnunen 2010, 130–135). Painotan aineiston tarkastelussa kuitenkin toimijaa, tämän omaa sisältä keskustelua ja koettua vaikutusta toimintaympäristöön (Archer 2000, 308). Posterisitelmän kannalta keskeinen tutkimuskysymykseni on, miten oikeustulkit kuvaavat toimijuuttaan suorittuaan oikeustulkkausten erikoisammattitutkinnon ja millainen rooli koulutuksella on heidän mielestään ollut omaan toimijuuteensa nähden.

Tutkimukseni kohteena ovat Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksen oikeustulkkausten erikoisammattitutkinnon suorittaneet tulkit, jotka ovat rekisteröityneet oikeustulkkierekisteriin ja joiden B-työkieli on suomi. Aineisto on kerätty yksilöhaastatteluilla, ja analyysi on laadullinen. Oikeustulkkausten erikoisammattitutkinnon sisällössä yhtenä osa-alueena on ammatillinen toiminta oikeustulkkausallalla (Opintopolku 2022). Analyysissä peilaan oikeustulkkiensa käsityksiä ammattitaidosta erikoisammattitutkinnon opintosisältöön.

Posterisitelmässä tuon esiin, miten tulkit näkevät itsensä ammatillisina toimijoina esittelemällä tutkimuksen alustavia tuloksia. Mielenkiintoista on, miten tulkit itse arvottavat omaa ammattitaitoaan, ja mitä he näkevät tärkeiksi ja toimiviksi toimintatavoiksi.

Lähteet

- Archer, Margaret S. 2000. *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kinnunen, Tuija 2012. Agency, Activity and Court Interpreting. Teoksessa Koskinen, Kaisa & Kinnunen, Tuija (toim.) 2012. *Translators' Agency*. Tampere: Tampere University Press. 126–161. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8082-9>
- MTVuutiset, 2021. Tulkeilla ei koulutusta, asioita jätetään kääntämättä ja tulkit poistuvat kesken käsittelyn – oikeusturva vaarantuu epäpätevien tulkkiensa vuoksi. *MTVuutiset*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tulkeilla-ei-koulutusta-asioita-jatetaan-kaantamatta-ja-tulkit-poistuvat-kesken-kasittelyn-oikeusturva-vaarantuu-epapatevien-tulkkiensa-vuoksi/8223414#gs.a0qbjv> Luettu 19.10.2021
- Mäntysalo, Jesse 2021. Virhetulkkaukset oikeudessa lisääntyvät huolestuttavasti – yksi moka saattaa olla kohtalokas: ”Tervehdys voi tarkoittaa, että mene helvettiin”. *YLE*. <https://yle.fi/uutiset/3-12099149> Luettu 18.10.2021
- Opintopolku 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3667909/reformi/tutkinnonosat>. Luettu 13.1.2022

Hilda Perander

Tampereen yliopisto

Sukupuolidiskurssit supisuomessa ja käännössuomessa

Esittelen posterissani korpuspohjaista diskurssintutkimusta edustavan pro gradu -tutkielmani tuloksia. Tarkastelen tutkielmassani sanoihin *mies* ja *nainen* liittyvien diskurssiprosodioiden eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä alun perin suomeksi kirjoitetussa ja englannista suomeen käännettyssä kaunokirjallisessa korpusaineistossa.

Sukupuolista puhutaan ja kirjoitetaan eri tavalla (Baker 2014, 141–143), ja tekstien tuottokulttuurit vaikuttavat siihen, mitä kirjoittajat olettavat lukijoiden pitävän yleisenä tai tavanomaisena (mts. 75). Tutkielmani selvittää, näkyykö käännöskorpusaineistossa eri kulttuureissa olevia eroavia ja yhteneviä sukupuoliin liittyviä asenteita.

Tarkastelen supisuomen ja käännössuomen eroja ja yhteneväisyyksiä diskurssiprosodioiden avulla. Diskurssiprosodiat ovat asenteita ja mielikuvia, jotka muodostuvat pääsanan yhteydessä usein esiintyvistä sanoista. Diskurssiprosodioita muodostavien sanojen ryhmät sisältävät usein paljon vaihtelua saman merkityskentän sisällä. (Stubbs 2011, 65–66.) Esimerkiksi aineistostani noussutta Naiset ovat tunteellisia -diskurssiprosodiaa muodostivat kollokaatit kuten *ahdistus*, *hermostunut*, *hysterinen*, *itkeä*, *järkyttynyt*, *kirkua*, *surullinen*, *suututtaa* ja *viha*.

Analysoin aineistoa Sinclairin (2003, xvi–xvii) konkordanssitutkimuksen malliin pohjaten. Keräsin aineistoni hakemalla Käännössuomen korpuksen (Mauranen s.a.) supi- ja käännössuomen osakorpuksista hakusanat *nainen* ja *mies* ja poimimalla lähempään tarkasteluun 300 osumaa molemmista hakusanoista ja osakorpuksista. Tarkastelin diskurssiprosodian määrittelemistä varten kustakin osumasta koko virkettä, koska monet diskurssiprosodiaa muodostavat sanat olivat kaukana osuman pääsanasta. Sen jälkeen vertailin kummastakin hakusanasta nousseita diskurssiprosodioita toisiinsa.

Alustavan analyysin perusteella *nainen*-hakusanaan liittyy molemmissa osakorpuksissa naisten työhön, ulkonäköön, fyysisiin ominaisuuksiin ja kumppaniin liittyviä diskurssiprosodioita. Naisten tunteellisuus sekä naisten seksuaalisointi/esineellistäminen esiintyivät useammin supisuomen korpuksessa, ja naisten kohtelias kohtelu oli yleisempää käännössuomen korpuksessa. Vain supisuomen korpuksessa esiintyi diskurssiprosodiaa siitä, että on olemassa oikea naiseus, joka on saavutettavissa tai menetettävissä teoilla, ja vain käännössuomen korpuksessa mainittiin naiset suhteessa kylään tai muuhun asuinyhteisöön.

Lähteet

- Baker, Paul 2014. *Using corpora to analyze gender*. London: Bloomsbury.
Mauranen, Anna. *Käännössuomen korpus* [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2019100801>.
Sinclair, John 2003. *Reading concordances. An introduction*. Harlow: Pearson Education Limited.
Stubbs, Michael 2001. *Words and phrases. Corpus studies of lexical semantics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Posterit – Poster presentations

Sini Somppi

Tampereen yliopisto

Kuvataiteen kuvailutulkkaus: tulkinnasta tulkkeeksi-posteriesitelmä

Huomautus: Abstrakti on työpajan 4 kuvauksen yhteydessä.

Marja Sorvari, Nina Havumetsä & Erja Vottonen

Itä-Suomen yliopisto

Käännetty Venäjä: Kauno- ja tietokirjallisuuden Venäjä-kuva Suomessa 2000-luvulla

Suomennetulla kauno- ja tietokirjallisuudella on ollut merkittävä rooli Venäjä-kuvan rakentajana Suomessa. Vaikka Venäjä on Suomen naapurimaa, harvat suomalaiset osaavat venäjää niin, että voivat lukea kirjallisuutta alkukielellä. Käännösten kautta suomalaiset lukijat ovat pyrkineet muodostamaan käsityksiä venäläisestä kansallisesta kulttuurista sekä tulkinneet poliittista historiaa (Jänis & Pesonen 2007). Kun virallisen Venäjän linja on 2010-luvun kuluessa ja erityisesti 2014 Krimin valloituksen jälkeen siirtynyt yhä autoritaarisemmaksi, herää kysymys, millaista Venäjää koskevaa kirjallisuutta 2000-luvulla on suomennettu: miksi se kiinnostaa ja miten sitä vastaanotetaan Suomessa?

Tässä posterissa esittelemme käynnistyvää hankettamme, jonka tavoitteena on tutkia, miten ja millaisena rakentuu käännösten ja käännöstoiminnan kautta muodostuva kuva ja ymmärrys nyky-Venäjästä sekä sen kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta muutoksesta 2000-luvulla. Tavoitteenamme on myös tarkastella venäläisen käännöskirjallisuuden vastaanottoa Suomessa. Hankkeessamme tutkimme, miten suomennokset ja niihin liittyvä käännöstoiminta ilmentävät Venäjällä tapahtuneita muutoksia, millaisia kuvia maan kulttuurista, ihmisistä ja yhteiskunnasta suomennosten kautta piirtyy sekä mitä käännösten luoma kuva kertoo suomalaisten käsityksistä, odotuksista tai peloista Venäjää kohtaan. Tutkimusaineisto sisältää 2000-luvulla julkaistuja nyky-Venäjää käsitteleviä tietokirjallisuuden ja venäläisen kaunokirjallisuuden käännöksiä sekä niitä koskevia arvosteluja. Lisäksi hankkeessa kerätään haastatteluaineisto, jonka tarkoituksena on selvittää kustantamojen ja kääntäjien toimintaa. Toteutamme myös lukijakyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa suomalaisten käsityksiä venäläisestä nykykirjallisuudesta. Käännösten reseptiotutkimuksella pyrimme saamaan kuvan teosten vastaanotosta ja niiden luomasta Venäjä-kuvasta. Hankkeen esittelyn lisäksi luomme posterissa katsauksen siihen, miten paljon ja mitä venäläistä kauno- ja tietokirjallisuutta on suomennettu 2000-luvulla.

Lähteet

Jänis, Marja & Pekka Pesonen 2007. Venäläinen kirjallisuus. Teoksessa: H.K. Riikonen, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (toim.) *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki, SKS, 189–205.

Työpajat – Workshops

Työpaja 1

Työryhmä NäkyKää (Näkyvyyttä käännösosalalle):

Jenni Kavén, Minna Kujamäki, Maarit Laitinen, Mari Pakkala-Weckström, Miia Santalahti, Juho Suokas, Aino Suoranta, Niina Syrjänen, Taina Ukkola & Erja Vottonen

SKTL, Itä-Suomen yliopisto, Kieliasiantuntijat ry, Tampereen yliopisto ja Helsingin yliopisto

Käännösalan kuva alan ulkopuolella

Käännöstieteellisessä tutkimuksessa on viime vuosina selvitetty kääntäjien omia kokemuksia käännösalan ja heidän oman työnsä arvostuksesta. Näissä tutkimuksissa huomio on kohdistunut siihen, miten kääntäjät ajattelevat ulkopuolisten suhtautuvan kääntämiseen (ks. esim. Ruokonen 2013, Dam & Zethsen 2016). Kääntäjät itse tuntuvat ajattelevan, että kääntämistä ammattina arvostetaan suhteellisen vähän ja siitä myös tiedetään vähän. Tutkimusta, jossa alan ulkopuoliset ovat tutkimuskohteena, ei juuri ole. Sitä on tehty lähinnä käännöstoimiston asiakkaiden näkökulmasta (esim. Havumetsä 2012, Risku ym. 2019), ja tuloksista voi päätellä, että kääntämistä ei aina hahmoteta siten kuin kääntäjät itse toivoisivat.

Ehdottamamme työpajan tavoitteena on koota alan ulkopuolisten käsityksiä ja ajatuksia kääntämisestä ja käännösosalasta alan ulkopuolisilta itseltään. Kutsumme työpajaan osallistujiksi yritysten, järjestöjen ja julkisen sektorin edustajia, erityisesti Itä-Suomen yliopiston vetämän HUMUS-hankkeen työelämäyhteistyökumppaneita sekä edustajia muilta tieteenaloilta Itä-Suomen yliopistosta. Kutakin mukaan pyydettävää ”ulkopuolista” pyydetään etukäteen levittämään lyhyttä käännösalaan liittyvää kyselyä työyhteisössään, jotta saisimme suuremman joukon näkemyksiä mukaan keskusteluun. Kysely rakennetaan mahdollisimman helposti lähestyttäväksi ja napakaksi, esimerkiksi kääntämiseen liittyvien stereotyypioiden ympärille.

Näitä ulkopuolisilta tulevia näkemyksiä puramme learning cafe -tyyppisissä pienryhmäkeskusteluissa, joihin toivomme osallistujiksi alan ulkopuolisten lisäksi kääntäjiä, kääntämisen opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita ja ketä tahansa kääntämisestä kiinnostuneita. Pienryhmissä pyritään siis saamaan kuva alan ulkopuolisten kääntämisnäkemystensä ja käännösalaan liittyvästä tiedosta sekä edistämään vuoropuhelua käännösalan ja alan ulkopuolisten välillä. Tavoitteena on myös selvittää paitsi sitä, mistä alan ulkopuolisten käsitykset kääntämisestä kumpuavat, myös sitä, missä määrin ne ennakkokäsitykset, joita me arvelemme alan ulkopuolella olevan, pitävät paikkansa.

Työpajaan mahtuu 20 ensimmäisenä ilmoittautunutta. Pienryhmätyöskentelyn tulokset kootaan työpajan lopuksi kaikille avoimessa osuudessa, johon ei tarvitse ilmoittautua ennakoon.

Lähteet

Dam, Helle and V. & Zethsen, Karen Korning 2016. “I think it is a wonderful job”. On the solidity of the translation profession. *The Journal of Specialised Translation* 25, 174–187.

Havumetsä, Nina 2012. *The client factor: A study of clients' expectations concerning non-literary translators and the quality of non-literary translations*. Väitöskirja. University of Helsinki, Faculty of Arts, Department of Modern Languages. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-8392-1>

Työpajat - Workshops

- Risku, Hanna, Milosevic, Jelena & Rogl, Regina 2019. *Changes in the Field of Translation Project Management: Findings of a Longitudinal Ethnographic Study*. Working Paper. Saatavilla: https://socotrans.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_socotrans/20190613_Working_Paper_Changes_Risku_Milosevic_Rogl.pdf
- Ruokonen, Minna 2013. Studying Translator Status: three points of View. In Eronen, Maria & Marinella Rodi-Risberg (eds.), *Haasteena näkökulma, Perspektivet som utmaning, Point of view as challenge, Perspektivität als Herausforderung*. VAKKI-symposium XXXIII 7.–8.2.2013. VAKKI Publications 2. Vaasa, 327–338.

Työpaja 2

Maarit Koponen, Minna Kujamäki ja Minna Ruokonen

Itä-Suomen yliopisto

Pintaa syvemmältä: tehdään yhdessä kääntäjän ja tulkin työ näkyväksi

Kääntäjän tai tulkin työn näkyvin osa on käännös tai tulke. Ne ovat kuitenkin vain pieni osa työtä: lisäksi kääntäjä tai tulkki neuvottelee asiakkaiden kanssa toimeksiannon ehdoista, perehtyy aihepiiriin ja ratkaisee kääntäessään tai tulkatessaan lukemattomia yksittäisiä ongelmia. Kääntäjät ja tulkit kuitenkin kokevat usein, etteivät ulkopuoliset hahmota tai arvosta työn vaatimaa asiantuntemusta riittävästi (ks. esim. Ruokonen 2019). Kapea käsitys työnkuvasta konkretisoituu myös siinä, että tulkille saatetaan maksaa vain tulkatuista minuuteista tai kääntäjälle käännettyistä sanoista.

Kääntämisen ja tulkkauksen vaatimia kompetensseja on toki pyritty havainnollistamaan monella tavalla (ks. esimerkiksi EMT 2017, Kumpulainen 2016). Nämä mallit eivät kuitenkaan yleensä ole maallikoille tuttuja eivätkä ehkä myöskään riittävän konkreettisia ja havainnollisia. Eräs tapa kuvata kääntäjän tai tulkin työtä olisi jäävuori, josta ulospäin näkyy vain huippu. Jäävuorella on havainnollistettu esimerkiksi kulttuurin käsitettä (Edward T. Hall, kääntämiseen soveltanut esim. Katan 2018) ja lääkärin työnkuvaa (Gandhi 2021). Tämän brittilääläkäarin idean pohjalta pohdimmekin, voisiko kääntäjän tai tulkin työtä kuvata vastaavalla tavalla: luettelemalla ”pinnan päällä”, mitä näkyy asiakkaalle tai mediassa, ja ”pinnan alla” kaikki, mitä kääntäjä tai tulkki itse asiassa tekee, jotta pinnan päällä näkyvät asiat voivat tapahtua.

Työpajan tavoitteena on pienryhmäkeskustelujen avulla etsiä uusia tapoja havainnollistaa, mitä kääntäjän ja tulkin asiantuntemus on, miksi se vaatii aikaa ja miksi siitä kannattaa maksaa. Työpajan lopputuloksena laaditaan ”kääntäjän ja tulkin jäävuori” eli havainnollistava kuva tai kuvia kääntäjän ja tulkin työn näkyvistä ja näkymättömistä osista. Työpajan jälkeen havainnekuvia pyritään jatkotyöstämään yhdessä alan järjestöjen (SKTL, Kieliasiantuntijat) kanssa niin, että niitä voidaan käyttää kääntäjien ja tulkkien työhön liittyvässä viestinnässä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Kuvista voi olla hyötyä myös opetuskäytössä.

Osallistujiksi toivotaan mahdollisimman monipuolisesti sekä kääntäjiä ja tulkkeja että kääntämisen ja tulkkauksen tutkijoita, opettajia ja opiskelijoita.

Lähteet

- EMT 2017 = European Master's in Translation - EMT Competence Framework. https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/european-masters-translation-emt-explained_en#documents
- Gandhi, Dr. [@drgandalf52] 2021, November 4. Had many requests about my 'Iceberg of General Practice' image... [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/drgandalf52/status/1456249506115239944?s=20>.
- Katan, David 2018. Defining culture, defining translation. Teoksessa: Harding, Sue-Anne & Ovidi Carbonell Cortés (toim.) *The Routledge Handbook of Translation and Culture*. London & New York: Routledge, 17–47.
- Kumpulainen, Minna 2016. *Learning Translation: An Empirical Study into the Acquisition of Interlingual Text Production Skills*. (väitöskirja) Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2235-9>.
- Ruokonen, Minna 2019. Idealism or cynicism? A statistical comparison of Finnish translation students' and professional translators' perceptions of translator status. Teoksessa : Hartama-Heinonen, Ritva, Marja Kivilehto, Minna Kujamäki & Katja Vuokko (toim.) *MikaEL* 12, 104–120. <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkojulkaisu/arkisto-archive/mikael-vol-12-2019/>.

Työpaja 3

Päivi Kuusi

Helsingin yliopisto

Minna Ruokonen

Itä-Suomen yliopisto

Etänä, lähiopetuksena vai sekä että? Millaisiksi muotoutuvat tulevaisuuden opetusmenetelmät?

Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto

Kuluvana lukuvuonna korkeakoulut ovat vähitellen palaamassa lähiopetukseen – tai pikemminkin jonkinlaiseen hybridimalliin, jossa osa kursseista on verkko-opetuksena tai kursseilla on sekä lähi- että etäosallistujia. Opettajien ja opiskelijoiden kokemukset etä- ja hybridiopetuksen toimivuudesta ja kuormittavuudesta vaihtelevat huomattavasti, mutta digitalisaatio lienee tullut jäädäkseen. Tämä vaatii opettajilta sekä pedagogisen että teknisen osaamisen kehittämistä. (Mäki ym. 2021, Goman ym. 2021.) Samaan aikaan on alettu painottaa opetuksen inklusiivisuutta: on tärkeää kehittää monipuolisia suoritustapoja, joilla opiskelijat voivat osoittaa osaamisensa itselleen sopivalla tavalla ilman poikkeusjärjestelyjen anomista (Pesonen & Nieminen 2021).

Millaiselta tätä taustaa vasten näyttävät kääntäjänkoulutuksen tulevaisuuden opetusmenetelmät? Panostammeko ajasta ja paikasta riippumattomaan oppimiseen ja joustaviin suoritustapoihin? Missä määrin viestinnän ja vuorovaikutuksen harjoittelu voidaan siirtää verkkoon, tarvitaanko edelleen lähiopetusta? Miten etä- ja hybridiopetus vaikuttaa korkeakoulujen väliseen opetusyhteistyöhön?

Työpajassa mietimme yhdessä vastauksia näihin kysymyksiin. Työpajan anti kirjataan [Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon](#).

Työpaja kestää kaksi tuntia, ja se toteutetaan pienryhmissä. Pienryhmien teemoiksi ehdotamme seuraavia:

- Paluu lähiopetukseen – vai ei sittenkään?
 - Millaiset kurssit soveltuvat etä- tai hybridiopetukseen erityisen hyvin? Entä erityisen huonosti? Miten hybridiopetuksen kuormitusta voi vähentää?
- Opiskelijoiden muuttuvat tarpeet
 - Millaiset inklusiiviset suoritustavat sopivat kääntäjänkoulutukseen parhaiten? Millaisia hyviä käytänteitä tai kohtaamiasi ongelmia haluat jakaa?
- Korkeakoulujen välinen opetusyhteistyö (ks. Ketola ym. 2021)
 - Mitä uusia yhteistyömahdollisuuksia etä- ja hybridiopetus avaavat? Miten jo olemassa olevia yhteistyömuotoja voi kehittää?
- Unelmien kääntäjänkoulutus (vrt. ”unelmien käännoistyökalu”, TY2021)
 - Millainen olisi opiskelijoiden, opettajien, käännoösalan ja yhteiskunnan tulevaisuuden tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla vastaava kääntäjänkoulutusohjelma?

Teemat määräytyvät osallistujien kiinnostuksen mukaan, joten mieti etukäteen, mistä teemoista olet kiinnostunut. Myös uusia teemoja voi ehdottaa työpajan vetäjille. Työpajaan ovat tervetulleita niin kääntämisen ja tulkkauksen opettajat, tutkijat ja (jatko-)opiskelijat kuin käännoö- ja tulkkausalan ammattilaiset.

Lähteet

- Goman, Jani, Mira Huusko, Kati Isoaho, Anu Lehtikö, Jari Metsämuuronen, Niina Rumpu, Hannele Seppälä, Salla Venäläinen & Carola Åkerlund 2021. *Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla. Arviointihankkeen osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenvedo ja suositukset*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 8:2021. Helsinki: KARVI. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2021/04/KARVI_0821.pdf [viitattu 12.11.2021].
- Ketola, Anne, Sari Hokkanen, Juha Eskelinen, Minna Ruokonen, Miia Santalahti & Anu Viljanmaa 2021. Syysseminaarin satoa: Kääntäjä- ja tulkkikoulutus verkossa – keskusteluja koronakevään kokemuksista. Teoksessa Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Minna Kujamäki (toim.) *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu, vol. 14, s. 127–138*. Saatavissa: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkojulkaisu/vol/mikael-vol14-2021/> [viitattu 10.11.2021].
- Mäki, Kimmo, Liisa Vanhanen-Nuutinen, Veera-Sofia Nieminen, Sampo Mielityinen & Vesa Ilves 2021. *Digiä ja keitaita – korkeakouluopettajat pandemian paineessa*. Helsinki: Haaga-Helia. Saatavissa: <https://julkaisut.haaga-helia.fi/digia-ja-keitaita-keiteakouluopettajat-pandemian-paineessa/> [viitattu 12.11.2021].
- Pesonen, Henri & Juuso Henrik Nieminen 2021. *Huomioi oppimisen esteet: Inklusiivinen opetus korkeakoulutuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- TY2021 = Käännösviestinnän opiskelijat voitokkaita kansainvälisessä kilpailussa. Turun yliopiston tiedote 4.11.2021. Saatavissa <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/kaannosviestinnan-opiskelijat-voitokkaita-kansainvalisessa-kilpailussa> [viitattu 12.11.2021].

Työpaja 4

Eliisa Pitkäsalo ja Maija Hirvonen

Tampereen yliopisto

Kieli kuvassa – visuaalisuus kääntäjän ja tulkin työssä

Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, mutta mitä se kertoo? Kuvissa on usein paljon yksityiskohtia, jotka välittävät monenlaisia merkityksiä. Esimerkiksi symbolit, värit ja kuvien sommittelu voivat johtaa siihen, että eri ihmiset tulkitsevat kuvan sisällön hyvinkin eri tavoin. Multimodaalisen tekstin välittäjän – kääntäjän tai tulkin – on otettava huomioon sekä lähtö- että tulokulttuurin merkkikieli, koska merkitykset ovat opittuja – kulttuurisia ja kulttuurisidonnaisia. Tosin visuaalisten viestien havainnointi perustuu kognitiivisiin ja biologisiin prosesseihin. Kuvia ja visuaalisuutta voi analysoida erilaisten teorioiden avulla (ks. esim. Hirvonen & Tiittula 2020; Oittinen, Ketola & Garavini 2017; Pitkäsalo & Isolahti 2016; Pitkäsalo & Kalliomaa-Puha 2020; Stöckl 2004).

Multimodaalisen viestin välittäjällä on kielellisen osaamisen lisäksi oltava myös muita taitoja: hänen on paitsi tunnettava visuaalisen ilmaisun konventiot myös osattava analysoida ja tulkita visuaalisen aineksen sisältämiä kulttuurisidonnaisia elementtejä ja osattava siirtää niiden välittämiä merkityksiä toiseen kieli- ja kulttuuriympäristöön.

Näihin visuaalisen ja verbaalisen viestinnän eroihin liittyy myös kysymys erilaisten multimodaalisten viestien saavutettavuudesta ja kääntäjien ja tulkkien koulutuksesta. Kuva lisää kielellistä saavutettavuutta: jos esimerkiksi kieli- tai lukutaidottomalle tarjotaan luettavaksi visuaalinen oikeudellinen asiakirja perinteisen asiakirjan sijaan, niin miten verbaalisessa muodossa oleva asiakirja käännetään visuaaliseen muotoon siten, että visuaalinen teksti on mahdollisimman yksitulkintainen? Entä miten kuvailutulkki voi kuvailla esimerkiksi taideteosta näkörajoitteiselle niin, että kuvan merkitykset ja visuaalinen esittämistapa välittyvät, ja miten visuaalinen viestintä vaikuttaa kieltenväliseen tulkkaukseen? Nämä teemat johtavat kysymykseen siitä, miten nyt ja tulevaisuudessa otetaan huomioon viestinnän kuvallistuminen ja millaista koulutusta kääntäjät ja tulkit sen tueksi tarvitsevat.

Työpaja alkaa johdannolla teemoihin, minkä jälkeen pidetään kolme 20 minuutin pituista esitelmää/posteriesittelyä, jotka ovat aakkosjärjestyksessä:

- Lång, Juha: Huomion ohjautuminen kuvaa katsellessa
- Kainulainen, Mira: Visuaalista taidetta näkövammaisille
- Somppi, Sini: Kuvataiteen kuvailutulkkaus: tulkinnasta tulkkeeksi

Tämän jälkeen on aikaa yhteiselle keskustelulle työpajan teemoista ja niiden merkityksestä kääntäjä- ja tulkkikoulutukselle. Työpajaan saa tulla keskustelemaan aiheesta myös ilman omaa esitelmää.

Näihin visuaalisen ja verbaalisen viestinnän eroihin liittyy myös kysymys erilaisten multimodaalisten viestien saavutettavuudesta ja kääntäjien ja tulkkien koulutuksesta. Kuva lisää kielellistä saavutettavuutta: jos esimerkiksi kieli- tai lukutaidottomalle tarjotaan luettavaksi visuaalinen oikeudellinen asiakirja perinteisen asiakirjan sijaan, niin miten verbaalisessa muodossa oleva asiakirja käännetään visuaaliseen muotoon siten, että visuaalinen teksti on mahdollisimman yksitulkintainen? Entä miten kuvailutulkki voi kuvailla esimerkiksi taideteosta näkörajoitteiselle niin, että kuvan merkitykset ja visuaalinen esittämistapa välittyvät, ja miten visuaalinen viestintä vaikuttaa kieltenväliseen tulkkaukseen? Nämä teemat johtavat kysymykseen siitä, miten nyt ja tulevaisuudessa otetaan huomioon viestinnän kuvallistuminen ja millaista koulutusta kääntäjät ja tulkit sen tueksi tarvitsevat.

Lähteet

- Hirvonen, Maija & Liisa Tiittula (2020). Näetkö saman minkä minä kuulen? Audiovisuaalisen viestinnän saavutettavuus ohjelmatekstityksen ja kuvailutulkauksen avulla. Teoksessa Maija Hirvonen & Tuija Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä – Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*. 73–108. Helsinki: Gaudeamus.
- Oittinen, Riitta, Anne Ketola & Melissa Garavini (2017). *Translating Picturebooks. Revoicing the Verbal, the Visual and the Aural for a Child Audience*. New York: Routledge.
- Pitkäsalo, Eliisa & Nina Isolahti (toim.) (2016). *Kääntäminen, tulkkaus ja multimodaalisuus. Menetelmiä monimuotoisten viestien tutkimiseen*. Tampere Studies in Language, Translation and Literature.
- Pitkäsalo, Eliisa & Laura Kallioma-Puha (2020). Sarjakuvapöytäkirjat – esimerkki oikeudellisen tekstin visualisoinnista. Teoksessa Maija Hirvonen & Tuija Kinnunen (toim.) *Saavutettava viestintä – Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*, 183–199. Helsinki: Gaudeamus.
- Stöckl, Hartmut (2004). *Die Sprache im Bild – Das Bild in der Sprache*. Berlin: de Gruyter.

Juha Lång

Itä-Suomen yliopisto

Huomion ohjautuminen kuvaa katsellessa

Ihmissilmä näkee tarkasti vain hyvin pienen alueen kerrallaan. Niin kutsuttu tarkan näkemisen alue (fovea) on esimerkiksi sanomalehteä tai kirjaa lukiessa noin 3–4 merkkiä vasemmalle ja 14–15 merkkiä oikealle katseen kohdistuspisteestä (fiksaatiopisteestä) (Rayner, 1998). Tämä tarkoittaa sitä, että myös kuvaa katsoessa vain pieni osa sitä nähdään tarkasti kerrallaan ja silmiä täytyy kohdistaa kuvan eri osiin, jotta sen voi havainnoida kokonaisuutena. Esimerkiksi liikkuvan kuvan yhteydessä kuvan katselun aika on rajallinen, joten katsoja ei välttämättä ehdi kiinnittää huomiota kaikkiin kuvan yksityiskohtiin. Minkälaiset elementit siis kiinnittävät katsojan huomion ja mikä katsetta ohjaa?

Kognitiivisessa psykologiassa on vallalla kaksi kilpailevaa teoriaa silmien ja huomion ohjautumisesta kuvia katsellessa. Niin kutsutun visual salience -hypoteesin (Itti & Koch, 2001) mukaan katsetta ohjaa pääasiassa kuvan visuaaliset ominaisuudet, kun taas cognitive control -näkömyksen mukaan katsojan kognitio, tavoitteet ja tehtävä ovat pääroolissa katsojan huomion ohjaamisessa (Henderson et al., 2007). Työpajaesitelmässä käyn läpi käännöstieteen näkökulmasta keskeisimmät teoriat ja esittelen silmänliiketutkimuksilla saatuja tärkeimpiä tuloksia.

Lähteet

- Itti, L., & Koch, C. (2001). Computational modelling of visual attention. *Nature Reviews Neuroscience*, 2, 194–203.
<https://doi.org/10.1038/35058500>
- Henderson, J. M., Brockmole, J. R., Castelano, M. S., & Mack, M. (2007). Visual saliency does not account for eye movements during visual search in real-world scenes. Teoksessa R. P. G. Van Gompel, M. H. Fischer, W. S. Murray, & R. L. Hill (toim.), *Eye Movements: A window on mind and brain* (pp. 537–562). Elsevier.
<https://doi.org/10.1016/B978-008044980-7/50027-6>
- Rayner, K. (1998). Eye movements in reading and information processing: 20 years of research. *Psychological Bulletin*, 124(3), 372–422. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.3.372>

Mira Kainulainen
Tampereen yliopisto

Visuaalista taidetta näkövammaisille

Kuvailutulkkaus on saavutettavuuspalvelu ja intersemioottisen kääntämisen muoto, jossa visuaalinen kohde muutetaan sanalliseen muotoon, jotta kohteesta tulee saavutettava näkövammaisille. Aihetta tutkitaan kasvavassa määrin, mutta sarjakuvien kuvailutulkkaus on vielä uusi tutkimusalue. Huhtikuun loppuun mennessä valmistuvassa pro gradu -tutkielmassani tutkin sarjakuvan kuvailutulkaamista funktionalistisen käännösteorian viitekehyksessä. Aineistona tutkimuksessani on näyte Alan Mooren ja David Lloydin sarjakuvasta *V niin kuin verikosto* (Moore & Lloyd 2014). Tässä posteriesityksessä esittelen tutkielmani alustavia tuloksia.

Tutkimukseni koostuu sarjakuvan tekstianalyysistä, kuvailutulkenäytteen kirjoittamisesta ja vastaanottotutkimuksesta. Tekstianalyysivaiheessa tarkastelin lähtö- ja kohdetekstin funktioita Christiane Nordin (2005) mallin mukaan. Analyysi paljasti, että sekä lähtö- että kohdetekstillä on useita funktioita. Lähtötekstin funktio on ekspressiivinen: sen on tarkoitus viihdyttää ja välittää tekijänsä taiteellista ilmaisua. Sillä on myös operatiivinen funktio, saada lukijat pohtimaan omaa moraalikäsitystään ja poliittisia mielipiteitään (Khouri 2003, 75 Grayn 2010, 42 mukaan). Nämä ovat myös kohdetekstin funktioita, mutta lisäksi kuvailutulkkeella on vielä oma, näitä tärkeämpi tarkoituksensa: tehdä lähtötekstistä saavutettava näkövammaisille. Käännösratkaisuissa täytyi siis ensisijaisesti huomioida kuvailutulkkeen käytettävyys. Analyysin tulosten pohjalta pohdin, mitä käännösratkaisuja kuvailutulkkauksessa täytyy tehdä, jotta kohdetekstin funktiot täyttyvät.

Kuvailutulkattua sarjakuvaa voi kuunnella äänikirjan tai radiokuunnelman tapaan. Tavoitteena oli luoda viihdyttävä kuuntelukokemus, johon kuulija voi uppoutua. Jos käännös visuaalisesta tekstistä kuunneltavaksi teokseksi on onnistunut, se mahdollistaa myös lähtötekstin muiden funktioiden toteutumisen. Posteriesityksessäni luon katsauksen kuvailutulkkausprosessiin ja sen tulokseen. Miten visuaalinen taidemuoto kääntyy tekstiksi? Millaisiin asioihin kiinnitin huomiota kuvailutulkatessani sarjakuvaa? Millainen lopputulos prosessista syntyi?

Tutkielmani on herättänyt mielenkiintoa sekä näkövammaisten että kuvailutulkausta opiskelevien keskuudessa. Kuvailutulkkauksen kehittämiseksi Suomessa kaikki näkyvyys alalle onkin toivottavaa. Tutkielmani ja posteriesitykseni toivottavasti edistää tämän tavoitteen toteutumista.

Lähteet

- Gray, Maggie 2010. 'A fistful of dead roses. . .'. Comics as cultural resistance: Alan Moore and David Lloyd's *V for Vendetta*. *Journal of Graphic Novels and Comics* 1:1, 31–49. <https://doi.org/10.1080/21504851003798579>.
- Moore, Alan & David Lloyd 2014 [1982–1983]. *V niin kuin verikosto*. 2. painos. Käänt. Jouko Ruohosenmäki. Helsinki: Egmont Kustannus.
- Nord, Christiane 2005 [1988]. Text Analysis in Translation. Theory, Method, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Käänt. Christiane Nord & Penelope Sparrow. Amsterdam/Atlanta, GA: Rodopi.

Sini Somppi
Tampereen yliopisto

Kuvataiteen kuvailutulkkaus: tulkinnasta tulkkeeksi

Posterissa tarkastellaan kuvataiteen kuvailutulkkauksen erityispiirteitä kognitiivisen semantiikan ja kognitiivisen taiteentutkimuksen teorioiden sekä esimerkkitulkkeiden kautta. Kielellisen merkityksenmuodostamisen ja kategorisoinnin sekä visuaalisten viestien tulkitsemisen välillä voidaan nähdä yhteyksiä, joiden ymmärtäminen voi olla hyödyllistä kuvailutulkkeiden laadun ja ohjeistuksien parantamiseksi. Taideteokset ovat usein monimutkaisia ja monimerkityksellisiä, ja ne sisältävät muutakin kuin visuaalista tietoa, joten kuvailutulkaaajan valinnat ja taustatiedot vaikuttavat siihen, millaista tietoa välitetään. Jos tavoitteena on luoda kuulijalle inklusiivinen taidekokemus, on huomioitava taiteen tulkitsemisen ja merkityksenmuodostamisen prosesseja. Kuvataiteen kuvailutulkkeisiin liittyy oleellisesti myös luontainen subjektiivinen taso.

Tarkasteltava aineisto koostuu kahden suomalaisen taidemuseon tuottamista kuvailutulkkeista. Erillisiä kuvailutulkkeita on neljä, ja kuvailutulkatut teokset edustavat maalaustaidetta sekä kolmiulotteista taidetta. Kuvailutulkkeiden kieltä analysoitiin kognitiivista taiteentutkimusta ja kognitiivista semantiikkaa yhdistävällä menetelmällä, jossa haettiin tulkkeista kuvataiteen visuaaliselle viestinnälle tyypillisiä kategorioita ja niihin liittyviä merkityksiä. Kuvailutulkkeista on löydettävissä erilaisia kielellisiä merkitysalueita, joista osa on sidoksissa teosten visuaalisiin elementteihin, ja osa niistä johdettuihin tulkintoihin ja teemoihin. Analyysin perusteella voidaan siis päätellä, että kuvataiteen kuvailutulkkauksessa välitettävä tieto ei sisällä pelkästään taideteoksen visuaalisten elementtien objektiivista kuvailua, vaan myös niistä tehtyjä tulkintoja. Laadultaan ammattimaisen kuvataiteen kuvailutulkkeen tuottaminen vaatii siis kuvailutulkilta taiteen tuntemusta sekä kykyä lukea taiteen visuaalista kieltä.

Lähteet

Braun, Sabine & Kim Starr 2020. *Innovation in Audio Description Research*. London & New York: Routledge.
Evans, Vyvyan & Melanie Green 2006. *Cognitive linguistics: An Introduction*. University Press, Edinburgh.
Hayhoe, Simon 2017. *Blind Visitor Experiences at Art Museums*. Maryland: Rowman & Littlefield.
Soler Gallego, S. 2019. Defining subjectivity in visual art audio description. *Meta*, 64(3), 708–733.
Solso, Robert 1997. *Cognition and the Visual Arts*. 2nd pr. Cambridge (Mass.): MIT Press.

Työpaja 5

Douglas Robinson

Chinese University of Hong Kong, Shenzhen

Experimental Translation—Expanding the Finnish<>English Translator’s Range of Options

Languages: English and Finnish

Practical translation workshops are typically aimed at helping translators conform more snugly to market demands. This workshop goes the other direction: it helps literary translators working between Finnish and English push the envelope. This is especially useful when translating “difficult” (especially experimental) works, but as Paul Kussmaul showed in his TAP research back in 1995, radical creativity is also an extremely useful first step in solving difficult translation problems along ultimately more conventional lines.

In this workshop, the participants will work collectively through the differences and problems emerging from two (or arguably three) collage novels: David Markson’s *Reader’s Block*, its Finnish translation by Kari and Silja-Maaria Aronpuro as *Lukijan lukko*, and Kari Aronpuro’s *Kääntäjän floppi*, which is not a translation of Markson but begins by modifying the first three lines of Markson’s novel.

One of the obvious problems one encounters in translating collage novels is that they are typically allusive networks of cultural references that don’t yield easily to traditional translation—though to be sure EN>FI translators have an easier time here, because Finns tend to know a lot more about Anglophone culture than Anglophones do about Finnish culture. The usual solution to cultural references is to build a kind of brief paraphrase or explanation into the text—but that obviously will not work with a collage novel. What to do?

Another interesting problem arises in reading *Kääntäjän floppi* with the idea of translating it into English, as *Kääntäjä* appears not only in the title but as a character in the novel, one of three generic characters, along with Päähenkilö (apparently Aronpuro himself) and Lukija. If an actual translator starts adding translator’s notes to explain culture bumps, is the Translator as the voice of those notes the same as the Translator who is a character in the novel? Or is s/he to be thought of as a new character that is being added to the novel (and only speaks in footnotes)? And if s/he is the latter, should s/he be developed as a character with opinions and experiences and so on?

The goal of the workshop is not to produce an English translation but to use the hands-on experience of a translation workshop to give participants a sense of the exciting possibilities of experimental translation—in this specific case with a collage novel that would be very difficult to translate in a normative way.

References

- Aronpuro, Kari. 2015. *Kääntäjän floppi*. Helsinki: ntamo.
- Aronpuro, Kari, and Silja-Maaria Aronpuro, trans. 2015. David Markson, *Lukijan lukko*. Finnish translation of Markson 1996. Helsinki: ntamo.
- Kussmaul, Paul. 1995. *Training the Translator*. Amsterdam and Philadelphia: Benjamins.
- Markson, David. 1996. *Reader’s Block*. Funks Grove, IL, Dublin, Ireland, and London, UK: Dalkey Archive.